

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK: SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**ULOGA PRIVREDNIH SUBJEKATA U ZAŠTITI I
SPAŠAVANJU NA PODRUČJU TUZLANSKOG KANTONA
2010 – 2016.
-magistarski rad-**

Kandidat
Mustafa Ljaljić
Boj indeksa: 395/II SPS

Mentor
Prof. dr. Zlatan Bajramović

Sarajevo, *maj*2023. godine

SKRAĆENICE

ARBiH- Armija Bosne i Hercegovine

BD – Brčko Distrikt BiH

BiH- Bosna i Hercegovina

CIPS - Citizens Identification Protection System

CZ – Civilna zaštita

EU Evropska unija

EUFOR - European Union force

FBiH- Federacija Bosne i Hercegovine

FUCZ Federalna Uprava civilne zaštite

MTS- Materijalna i tehnička sredstva

MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova

NATO – Sjeverno-atlanski savez

NUS – Neeksplozivna ubojita sredstva

OESS/OSCE Organization for Security Cooperation in Europe Organizacija za evropsku sigurnost i saradnju

OKC BiH - Operativno-komunikacijski centar

OS BiH Oružane snage Bosne i Hercegovine

PVJ – Jedinice zaštite od požara

RS – Republika Srpska

TK-Tuzlanskikanton

UN – Ujedinjene nacije

ZiS – Zaštita i spašavanje

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. METODOLOŠKI OKVIR RADA	1
2.1. Problem istraživanja	1
2.2. Predmet istraživanja	2
2.3. Kategorijalno pojmovni sistem	3
2.4. Ciljevi istraživanja.....	4
2.4.1. Naučni cilj.....	4
2.4.2. Društveni cilj.....	4
2.5. Sistem hipoteza	5
2.6. Način istraživanja.....	6
2.7. Naučna i društvena opravdanost istraživanja.....	6
2.8. Vremenski i prostorni okvir istraživanja	7
I DIO. CIVILNA ZAŠTITA, PRIVREDNI SUBJETI I GEOGRAFSKE KARAKTERISTIKE TUZLANSKOG KANTONA.....	8
1. Osnovne značajke i temeljni postupati civilne zaštite	8
1.1. Općenito o civilnoj zaštiti.....	8
1.2. Civilna zaštita u Bosni i Hercegovini	12
1.3. Zakonska regulativa u oblasti zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini	15
2. Geografske karakteristike Tuzlanskog kantona.....	16
2.1. Privredni potencijal tuzlanskog kantona.....	19
II DIO. PRIVREDNI SUBJEKTI U SISTEMU ZAŠTITE I SPAŠAVANJA U TUZLANSKOM KANTONU	21
1. Uvod.....	21
2. Organizacija zaštite i spašavanja u pravnom licu	22
3. Lična i uzajamna zaštita uposlenih	26
4. Rukovođenje akcijama zaštite i spašavanja u pravnom licu	27
5. Privredni i pravni subjekti koji su dužni organizovati i provoditi poslove zaštite i spašavanja na području TK.....	30
6. Zakonske odredbe i sprovođenje zaštite i spašavanja u TK.....	38
7. Vrste i količine MTS-a i opreme privrednih društava potrebnih za sprovođenje ZiS-a u TK	39
III DIO. PRIVREDNI SUBJEKTI NJIHOVA ULOGA, ORGANIZOVANJE I ANGAŽMAN U SISTEMU ZIS-A U TUZLANSKOM KANTONU.....	41

1. Angažman i saradnja privrednih subjekata u sistemu ZIS-a lokalnih zajednica na području Tk-A.....	41
1.1 Privredni subjekti u sistemu ZIS-a Općine Čelić	41
1.2 Angažman privrednih subjekata u akcijama ZIS-a na Općini Čelić.....	43
1.3 Privredni subjekti i njihova uloga u sistemu ZIS-a Općine Gračanica	49
1.4 Angažman privrednih subjekata i njihove mehanizacije u fazama otklanjanja posljedica	56
2. RUDNICI UGLJA I ZIS U RUDNICIMA NA PODRUČJU TUZLANSKOG KANTONA.....	64
2.1 Ekspoatacija uglja na Tuzlanskom kantonu	64
2.2 Rudarske nesreće i mogući uzroci nastanka rudarskih nesreća.....	66
2.3 Učestalost pojavljivanja rudarskih nesreća	66
2.4 Uzroci rudarskih nesreća.....	67
3. Zakonsko uređenje sistema zaštite i spašavanja u rudnicima	69
3.1 Zakonski propisi	69
3.2 Postojeća organizacija zaštite i spašavanja u rudnicima uglja.....	70
3.2 Suradnja civilne zaštite i službi spašavanja u rudnicima.....	71
4. Optimalni model zaštite i spašavanja u rudnicima uglja	72
Zaključak	75
Literatura.....	78

POPIS TABELA

Tabela 1. Općina Banovići.....	32
Tabela 2. Općina Čelić	32
Tabela 3. Općina Doboj Istok	33
Tabela 4. Općina Gračanica	34
Tabela 5. Općina Gradačac	35
Tabela 6. Općina Sapna	36
Tabela 7. Općina Srebrenik.....	36
Tabela 8. Općina Teočak	37

POPIS SLIKA

Slika 1. Rukovođenje akcijama zaštite i spašavanja u pravnom licu u kojem je formiran štab civilne zaštite.....	28
Slika 2. Rukovođenje akcijama zaštite i spašavanja u pravnom licu u kojem nije formiran štab civilne zaštite.....	29

1. UVOD

Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća¹ (u daljem tekstu ZIS, Zakon) u svojim odredbama regulirao je i jasno postavio mjesto, ulogu, prava i dužnosti svih pravnih subjekata, odnosno svih privrednih subjekata u oblasti zaštite i spašavanja ljudi, materijalnih i drugih dobara od svih potencijalnih i trenutnih ugrožavanja.

U obavljanju poslova koja su decidno opisana u Zakonu – privredni subjekti sprovode odgovarajuće pripreme, donose i razrađuju planove zaštite i spašavanja ZIS-a, za svoje djelovanje u ZIS-u, planiraju i obeđbjeđuju materijalna i tehnička sredstva (MTS) koja su neophodna pri sprovođenju mjera ZIS-a, organiziraju jedinice i povjerenike Civilne zaštite (CZ) iste opremaju odgovarajućom opremom i sredstvima, te osposobljavaju ih za njihovo djelovanje u akcijama ZIS-a.

Tuzlanski kanton je za vrijeme bivše SFRJ bio jedan od najdominantnijih geostrateških tačaka sa industrijskim potencijalom kojeg su činili najperspektivniji privredni subjekti iz gotovo svih oblasti.

Nepobitne su činjenice koje govore da je Tuzlanski kanton trenutno jedan od vodećih industrijskih centara BiH, kao i rudarski kraj BiH u kojem su smješteni veoma perspektivni privredni subjekti od velikog značaja za privredu, ekonomiju i razvoj cijele države.

U sistemu ZIS-a BiH – privredni subjekti zauzimaju vrlo važno mjesto zajedno sa vladinim i nevladinim sektorom, i važe kao jedan od ključnih aktera CZ. Posebno je važna organizacija ZIS-a u privrednim subjektima čija je priroda posla potencijalna opasnost po zdravlje i živote ljudi, koja može izazvati masovna stradanja ljudi, biljnog i životnjiskog svijeta. Unutar sistema privrednih subjekata planiranje, pripremanje i organiziranje ZIS-a je od iznimne važnosti za opštu sigurnost stanovništva.

Stoga je predmet ovog istraživanja da istraži ulogu i značaj privrednih subjekata u ZIS-u ljudi materijalnih i drugih dobara, način njihovog samoorganiziranja, poteškoće oko primjene

¹ („Službene novine Federacije BiH“ broj: 39/03, 22/06, 43/10)

Zakona o ZIS-u, obezbjeđivanje i stavljanje na raspolaganje MTS-a i opreme, te način djelovanja u situacijama prirodne i druge nesreće.

Rad je u tu svrhu podjeljen na četiri međusobno povezana dijela.

U prvom, takozvanom uvodnom dijelu prezentiran je metodološki okvir rada, odnosno predmet i problem istraživanja, kategorijalno pojmovni sistem, naučni i društveni ciljevi istraživanja, sistem hipoteza, način istraživanja, naučna i društvena opravdanost istraživanja te vremensko i prostorno određenje istraživanja.

Drugi dio rada daje uvodne značajke u u predmet istraživanja, tako što daje osnovne značajke instituta civilne zaštite sa referisanjem na uređenje civilne zaštite u Bosni i Hercegovini, date su osnovne geografske karakteristike Tuzlanskog kantona kao područja istraživanja i njegov privredni potencijal.

Treći dio predstavlja suštinu, odnosno dokazivanje postavljenih hipoteza. U tom dijelu dajem normativni pregled obaveze privrednih subjekata odnosno pravnih lica u sistemu zaštite i spašavanja.

U četvrtom dijelu predstavljen je način organizacije i sprovođenja sistema zaštite i spašavanja u rudnicima uglja u Tuzlanskom kantonu. Tu dajem pregled rudnika uglja na području TK-a kao jednih od najznačajnijih privrednih subjekata, najčešće uzroke nesreća u istim i na koji način se organizuje civilna zaštita u njima, sa prijedlozima za unaprijeđenje postojećeg sistema.

Na kraju se nalazi zaključak- kao sinteza rezultata istraživanja.

2. METODOLOŠKI OKVIR RADA

2.1. Problem istraživanja

Civilna zaštita je sastavni dio sistema ZIS-a ljudi i materijalnih dobara od svake vrste i oblika ugrožavanja izazvano od strane čovjeka (antropološkog porijekla) ili izazvano dešavanjima u prirodi. Civilna zaštita je prije svega veoma značajna aktivnost a samim tim i vrlo dinamična po svojoj prirodi i kao takvu potrebuju je svi krenuvši od samog individualnog nivoa, lokalne zajednice, države, regije pa sve do globalnog nivoa.

Zakonom o ZIS-u je precizirano da ZIS osim struktura CZ provode i privredni subjekti. Oni su članom 32. Zakona o ZIS FBiH dužni da izvršavaju poslove ZIS-a. Privredni subjekti su od iznimne važnosti za sistem ZIS-a i aktivnosti pri sprovođenju mjera i ostalih aktivnosti ZIS-a, posebno u domenu kada se angažuju materijalna i tehnička sredstva i oprema koja je potrebna pri realizaciji aktivnosti ZIS-a.

Odgovarajuća MTS i oprema privrednih društava po potrebi se angažuju a naročito za proglašenje stanja prirodne katastrofe na području TK-a. U stanju kada je od nadležnog organa proglašeno vanredno stanje svi privredni subjekti po zakonu su dužni na raspolaganje CZ u aktivnostima ZIS-u omogućiti, opremu, mašine i alate, nekretnine, vozila, proizvode, prijevozna sredstva, gorivo itd.

U situacijama kada strukture CZ u svim općinama i na nivou TK-a praktično raspolažu minimalnim MTS i opremom, angažovanje MTS-a i opreme prije svega od privrednih subjekata predstavlja jedan od ključnih izvora MTS-a potrebnog za sprovođenje aktivnosti i mjera ZIS-a.

Na temelju informacija dobivenih od strane Kantonalne uprave civilne zaštite TK-a, u većini općina prisutan je problem obezbjeđivanja finansijske nadoknade u skladu sa Zakonom o ZIS i korištenju MTS-a. Još jedan problem koji je od ključne važnosti za CZ i sistem ZIS-a je nekvalitetna uređenost i usklađenost uloge povjerenika CZ u privrednim subjektima u kojima postoji neki drugi organ koji rukovodi akcijama ZIS-a u slučajevima nastanka prirodne i druge nesreće.

Problem postoji i kod općinskih službi CZ koje ne raspolažu adekvatnih informacijama o MTS-u i opremi na području općina i kao takve nisu dovoljno spremne da adekvatno odgovore izazovima.

2.2. Predmet istraživanja

Privredni subjekti, posebno oni koji se bave djelatnostima vodoprivrede i elektroenergetskog sektora, rudarstva, zajedno sa štabovima CZ imaju zadatak da preduzmu sve aktivnosti u svim fazama eventualnih nesreća u sferama preventivnih, operativnih i asanacionih mjera.

Područje TK-a je prepoznatljivo po velikim rudnicima, branama, posebno je poznat po hidroakumulacijama na Spreči, TE Tuzla, hemijskoj industriji itd. U rudnicima se vrše velike eksploatacije rudnih resursa, jamske eksploatacije su kompleksne i veoma opasne po život ljudi pa je u tom dijelu neophodno kontinuirano poduzimanje aktivnosti s ciljem da se životi ljudi i oprema maksimalno zaštite od svih ugrožavanja.

Predmet ovog istraživanja ima za cilj da istraži ulogu i značaj privrednih subjekata u ZIS-u ljudi materijalnih i drugih dobara, način njihovog samoorganiziranja, poteškoće oko primjene Zakona o ZIS-u, obezbjeđivanje i stavljanje na raspolaganje MTS-a i opreme, te način djelovanja u situacijama prirodne i druge nesreće.

Privredni subjekti su obavezni po Zakonu da sprovode pripreme, donose planove ZIS-a za svoje djelovanje, stavljaju se na raspolaganje, planiraju i osiguravaju MTS za sprovođenje mjera ZIS-a, opremaju jedinice i povjerenike opremom i sredstvima i osposobljavaju ih za njihovo učešće u ZIS-u.

2.3. Kategorijalno pojmovni sistem

„Civilna zaštita – je planski organizirani dio sistema zaštite od prirodnih i drugih nesreća koji obuhvata: organiziranje, pripremu i sudjelovanje građana, preduzeća i drugih pravnih osoba i profesionalnih službi na zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara i okoliša od prirodnih, ili drugih nesreća, te njihovih posljedica. Civilna zaštita je humanitarnog i civilnog karaktera.“ (Okvirni Zakon, 2008: član 2., tačka 1).

„ Zaštita i spašavanje – je oblik pripremanja i sudjelovanja nositelja poslova i zadataka zaštite i spašavanja u odgovoru na prirodne i druge nesreće.“ (Okvirni Zakon, 2008: član 2., tačka 2).

„Privredno društvo/subjekt – je poslovna organizacija koja predstavlja zajednicu stvorenu ugovorom, po pravilu dva ili više lica (pravnih ili fizičkih), sa statusom pravnog lica, u koju ona ulažu kapital i rad da pod zajedničkim imenom (firmom) obavljaju registrovanu poslovnu djelatnost i iz nje izvuku zaradu, a dobit/profit podijele.“ (Milić Simić, Miloš Trifković, 1999. „Poslovno pravo“ Sarajevo str. 106.)

Tuzlanski Kanton – do 1999. godine nosio je naziv Tuzlansko – podrinjski kanton. Tuzlanski kanton je smješten u sjeveroistočnom dijelu BiH, sjedište Kantona je u Tuzli. Površina mu je 2.649.0 km², što čini 10,14% površine FBiH. Prema rezultatima posljednjeg popisa iz 2013. godine Tuzlanski kanton ima najviše stanovnika od svih kanton u FBiH tačno 477.278 stanovnika. Tuzlanski kanton sačinjavaju 13 općina i to: Tuzla, Živinice, Banovići, Lukavac, Grdačac, Gračanica, Doboj Istok, Sapna, Teočak, Čelić, Srebrenik, Kalesija i Kladanj.

Sistem zaštite i spašavanja- kao dio sistema unutrašnje sigurnosti odnosno sistema nacionalne sigurnosti u Bosni i Hercegovini čine Vladin sektor, Pravni subjekti i Nevladin sektor.

2.4. Ciljevi istraživanja

2.4.1. Naučni cilj

Istraživanje sa naučnog aspekta ima za cilj da doprinese važnosti i značaju uloge privrednih subjekata u sistemu zaštite i spašavanja te da se institucionalnim putem poduzimaju određene mjere s ciljem jačanja sigurnosnog samoorganiziranja privrednog subjekta, kako unutar svojih okvira, tako i u sistemu ZIS-a općenito.

Također jedan od naučnih ciljeva je da se na osnovu dobivenih podataka koji ukazuju na određene zakonske manjkavosti kao i organizacione i sistemske prepreke, dođe do modusa koji će poslužiti svima, a posebno organima vlasti, službama, stručnim kadrovima, Univerzitetu, da sa svog aspekta jačaju, modernizuju i nadopunjuju temeljne postulate sistema ZIS-a.

Nučni cilj je da se iznađu sofisticiranije metode na osnovu kojih će se privredni subjekti ponašati u uslovima prirodne i druge nesreće, kao i u uslovima vanrednog stanja.

2.4.2. Društveni cilj

Istraživanje ima za cilj da alarmira svijest cjelokupne društvene zajednice o nepobitnoj činjenici važnosti uloge i značaja privrednih subjekata za sistem ZIS-a na području TK-a.

Također jedan od ključnih društvenih ciljeva je da se podigne nivo profesionalnog odnosa privrednih subjekata prema dužnostima i obavezama prije svega prema CZ i sistemu ZIS-a, posebno onih subjekata kod kojih sigurnosno samoorganiziranje predstavlja ključ sigurnosti za život i zdravlje ljudi, životinja i prirode.

Na osnovu dobivenih rezultata društvena zajednica će moći da obrazuje izradu strategija, planova i programa unutar sistema ZIS-a.

2.5. Sistem hipoteza

Generalna hipoteza

„Privredni subjekti predstavljaju ključne partnere sistema zaštite i spašavanja u Tuzlanskom kantonu“.

Izvedbena hipoteza I

„Privredni subjekti i njihovi infrastrukturni kapaciteti daju nemjerljiv doprinos funkcionisanju i sprovođenju mjera ZIS-a bez obzira da li je riječ o preventivnoj, operativnoj ili asanacionoj faz“i.

Izvedbena hipoteza II

„Upotreba MTS-a i opreme privrednih subjekata predstavlja osnovni izvor obezbjeđivanja tih resursa koji su neophodni za sprovođenje mjera ZIS-a, a i za funkcionisanje cjelokupnog sistema ZIS-a posebno u uvjetima prirodne i druge nesreće i vanrednog stanja.“

Izvedbena hipoteza III

„Zakonima o ZIS-u i CZ ojačati inspekcijksi nadzor u privrednim subjektima, posebno u rudnicima u kojima inspekcijksi nadzor obavljaju rudarski inspektori i uskladiti Zakon o ZIS-u i Zakon o CZ sa Zakonom o rudarstvu i Zakonom o radu kako bi imali što kvalitetnije formalno pravne pretpostavke za sigurnosno samoorganiziranje.“

2.6. Način istraživanja

Prilikom istraživanja primjenjivane su

- normativna,
- hipotetičko – deduktivna,
- analitičko – deduktivna metoda,
- metoda analize.

Metoda analize korištena je prilikom analize velikog broja podataka iz evidencije centra za civilnu zaštitu TK-a i općina. Od metoda prikupljanja podataka korištene su analiza sadržaja dokumenata, intervju i upitnik.

2.7. Naučna i društvena opravdanost istraživanja

Naučna opravdanost proizilazi iz naučnih saznanja potkrijepljenih konkretnim argumentima o važnosti uloge privrednih subjekata u ZIS-u na području TK-a. Opravdanost istraživanja se ogleda u afirmaciji uloge i značaja privrednih subjekata u sistemu ZIS-a kao i CZ te u konačnici kako naučno štivo predstavljati sastavni dio sistema sigurnosti TK-a.

Ovakva vrsta istraživanja je veoma kompleksna i gotovo nikako nisu prisutna u naučno – istraživačkim tokovima, te analogno tome smatram da je ovo istraživanje presedan kada je riječ o privrednim subjektima kao ključnih aktera ZIS-a na području TK-a.

Društvena zajednica odavno potrebuje ovakvu vrstu istraživanja zbog činjenice da se vrlo malo pruža pažnja ulozi privrednih subjekata u ZIS-u, a i stanovništvo, generalno gledajući, nije dovoljno informisano o mjestu i ulozi, važnosti, dužnosti i značaju privrednih subjekata u sistemu ZIS-a.

Društvena zajednica će na osnovu dobivenih rezultata moći krenuti u kreiranje novih organizacionih agendi kada je u pitanju angažman i samoorganiziranje privrednih subjekata u sistemu ZIS-a.

Također istraživanje će alarmirati svijest prije svega kod nadležnih organa, resornih ministarstava, službi, uprava, posebno u dijelu nužnosti posjedovanja autentičnih informacija o MTS-u i opreme, koje posjeduju privredni subjekti a koji su neophodni za nesmetano funkcionisanje i sprovođenje ZIS-a.

2.8. Vremenski i prostorni okvir istraživanja

Istraživačke aktivnosti na projektu „ Uloga privrednih subjekata u ZIS-u na području TK-a“ odnose se na period od 2010 – 2016. godine. Istraživanje se vrši na području TK-a uključujući sve opštine, tačnije njih 13.

I DIO. CIVILNA ZAŠTITA, PRIVREDNI SUBJETI I GEOGRAFSKE KARAKTERISTIKE TUZLANSKOG KANTONA

1. Osnovne značajke i temeljni postupati civilne zaštite

1.1. *Općenito o civilnoj zaštiti*

U literaturi postoji veći broj definicija civilne zaštite iz kojih se da zaključiti da je civilna zaštita organizacija čiji je zadatak pomaganje i spašavanje civilnog stanovništva u vanrednim situacijama.

U okviru EU ne postoji definicija „civilne zaštite“ u pravnom okviru, već je uokvirena zajedničkim aktivnostima na polju „zajedničke saradnje u oblasti CZ sa ciljem zaštite ljudi, životne sredine, imovine i kulturne baštine u slučaju velikih prirodnih ili vještačkih katastrofa koje se dešavaju unutar ili izvan EU“.²

Završetkom Drugog svjetskog rata, osnivanjem Ujedinjenih nacija, kao i pojavom do tada nepoznatog atomskog oružja, svijet ulazi u jednu novu fazu organizovanja civilne zaštite. Civilna zaštita postepeno gubi na nacionalnom značaju i sve više postaje, ako ne globalna potreba, ono sigurno potreba regionalnog značaja. Blokofska podjela svijeta i prijetnje upotrebnom atomskog oružja pred civilnu zaštitu postaviće brojne izazove.

U ovom periodu stvorene su pravne osnove za organizovanje i funkcionisanje civilne zaštite usaglašene sa odredbama Ženevske konvencije (1949). Tako su prvi nacionalni zakoni o civilnoj zaštiti, sa programima mjera koje se odnose na čitavu zemlju, donijeti: 1948. godine u Velikoj Britaniji, Švedskoj, Švajcarskoj i Norveškoj; 1950. godine u SAD, SSSRu, Njemačkoj i Španiji; a od 1955. godine i u ostalim zemljama. U SFRJ je 1948. godine donijeta Uredba o organizaciji i djelovanju Odjeljenja za protivavionsku zaštitu pri Saveznom ministarstvu za unutrašnje poslove, a Zakonom o narodnoj odbrani iz 1955. godine, razrađeni su organizacija i funkcionisanje civilne zaštite kao dijela sistema narodne odbrane, uglavnom za ratne potrebe.³

Međutim, razvoj savremenog naoružanja i ratne tehnike i njihovi mogući efekti na ljude i materijalna dobra, što se pokazalo u ratovima koji su vođeni poslije Drugog svjetskog rata,

² Polić, M., 1990, Civilna zaštita, Privredni vjesnik, Zagreb, str. 59

³ Mišković, I., 1987, Civilna zaštita u SFRJ, Poslovna politika, Beograd, str.

usloveli su potrebu za dopunom navedenih konvencija. Polazeći od tih činjenica, Međunarodni komitet Crvenog krsta, uz angažovanje Ujedinjenih nacija i švajcarske vlade, kao depozitora Ženevskih konvencija, sazvaio je diplomatsku konferenciju koja je imala četiri zasjedanja u periodu od 1974. do 1977. godine. Na posljednjem zasjedanju od 8. do 10. juna 1977. godine usvojena su dva Dopunska protokola Ženevskih konvencija i to:

- Dopunski protokol o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I);
- Dopunski protokol o zaštiti žrtava ne-međunarodnih oružanih sukoba (Protokol II)

Navedenim Ženevskim konvencijama i Dopunskim protokolima izgrađen je sistem međunarodnih humanitarnih pravila, čija je osnovna namjena zaštita čovjeka kao žrtve rata.⁴

Aktuelni razvoj civilne zaštite sve više karakteriše stvaranje njenih međunarodnih, regionalnih i subregionalnih asocijacija. Često se sklapaju bilateralni i multilateralni međudržavni ugovori, sa ciljem pravovremenog obavještanja: o nastalim nesrećama, o pružanju međusobne pomoći u sprečavanju daljeg širenja posljedica nesreća, o pružanju pomoći u eliminisanju nesreća. U tom smislu ove međunarodne asocijacije imaju, ne samo značajnu ulogu u ostvarivanju ciljeva i zadataka civilne zaštite, nego djeluju i kao bitan faktor u zaštiti životne sredine, posebno kada su u pitanju katastrofe međunarodnih razmjera.

Početak XXI vijeka karakteriše postojanje civilne zaštite u gotovo svim državama svijeta, a što je bilo nezamislivo osamdesetih godina prošlog vijeka. Istraživanje UN o zastupljenosti civilne zaštite u nacionalnim okvirima pokazalo je da veliki broj država nema sistem zaštite i spasavanja. Danas je prepoznatljiv trend integracije više subjekata u sistemu zaštite i spasavanja, kao i jasnija podjela odgovornosti. Ovaj trend ima i jednu negativnost, koja se ispoljava kroz lošu ili zakašnjelu koordinaciju između subjekata koji učestvuju u zaštiti i spasavanju, što je posljedica različitog sistema upravljanja u državama, koja se kreće od centralizovanog (Japan) do decentralizovanog sistema (Australija), a što je prepoznato kao ograničavajući faktor u angažovanju civilne zaštite.

Poseban problem predstavljaju države saharske Afrike, koje ne prepoznaju ni centralizovan ni decentralizovan sistem civilne zaštite, već se oslanjaju na međunarodnu pomoć kada je u pitanju zaštita i spasavanje. Bez obzira na navedenu razliku, kod gotovo svih država svijeta, nevezano za ideologiju, postoje tendencije za organizovanjem civilne zaštite, kako na nacionalnom, tako i na nadnacionalnom nivou.

⁴ Autom, G. et al, 1999, Suvremeni sustavi nacionalne sigurnosti, Fakultet političkih nauka, Zagreb

Opšte je prihvaćeno da se civilna zaštita organizuje u sastavu policije ili vojske, rijetko kao samostalna organizacija, što može predstavljati smetnju kada je u pitanju upotreba civilne zaštite. Osnovne primjedbe se odnose na sistem civilne zaštite koji je u sastavu oružanih snaga. Civilna zaštita je u prošlom vijeku uglavnom korištena prilikom većih katastrofa. Danas je to znatno promijenjeno i upotreba civilne zaštite je mnogo češća jer nije vezana samo za katastrofe. Sve više država nastoji standardizovati različite opasnosti i prema istim prilagoditi djelovanje civilne zaštite.

Koncept civilne zaštite u Evropi se pojavio početkom 1980-ih, uspostavljanjem paralelnih inicijativa Italije i Francuske na planu međunarodne saradnje u oblasti zaštite i ublažavanja posljedica katastrofa. Francuska je 1980. godine izradila Procjenu izloženosti rizicima, kojom su identifikovane geofizičke osobine životne sredine, uz potencijalne prirodne i vještački izazvane hazarde. Istovremeno, u Italiji su nacionalni stručni savjeti, slično francuskom modelu, sproveli opsežnu analizu prirodnih i tehničkih opasnosti i mjera za ublažavanje rizika.⁵

U svojoj najjednostavnijoj formi, civilna zaštita je zamišljena kao aktivnost ublažavanja posljedica katastrofa, sprovođenje mjera prevencije i zaštite, na bazi razmjene i izgradnje specifičnih znanja, sposobnosti i kapaciteta između država. Evropski razvoj civilne zaštite od početka se temeljio na ravnoteži nacionalne odgovornosti i evropske solidarnosti. Evropska civilna zaštita je progresivno formirana putem bilateralne i multilateralne saradnje država i njihovih nacionalnih organizacija, kao i saradnje sa institucijama EU. Formalno je, kao institucija međunarodne saradnje, formirana 1985. godine, u okviru Evropske zajednice, kao instrument koordinacije država članica u slučaju elementarnih nepogoda. Posljedica ovakvog razvoja shvatanja o potrebi postojanja civilne zaštite jeste donošenje Odluke 2001/792/EU kojom je uspostavljen Mehanizam EU za civilnu zaštitu (EU Civil Protection Mechanism), koji se odnosi na sve zemlje članice i one koje to žele postati.

Odlukom se od istih traži da formiraju timove za intervenciju u Uniji i van nje. Takođe, ustanovljen je i jedinstven sistem za prijem zahtjeva za pomoć i obavještanje o dostupnim resursima, kao i dvadesetčasovni monitoring i info-centar. Odlukom Savjeta EU 2007/162/EU uspostavljeni su finansijski instrumenti za civilnu zaštitu. Ovo su osnovne odluke na kojima se zasniva sistem civilne zaštite EU. Uporište ovih odluka nalazi se u spomenutim aktivnostima UN, kao i u dopunskim protokolima 1 i 2.

⁵ Autom, G. et al, 1999, Suvremeni sustavi nacionalne sigurnosti, Fakultet političkih nauka, Zagreb str. 80

Evropski savjet smatra da bi buduće djelovanje Evropske unije trebalo da stremi smanjivanju ranjivosti na različite prijetnje razvijanjem strateškog pristupa u prevenciji opasnosti i rizika i unapređenjem pripravnosti i odgovora, uzimajući u obzir nacionalnu odgovornost. Iz tih razloga predviđena je izrada smjernica za rizike, i metoda za mapiranje rizika, procjene i analize, kao i pregled prirodnih i civilizacijskih opasnosti s kojima se EU može suočiti u budućnosti.

Potrebno je nastaviti i jačanje mehanizama EU za civilnu zaštitu i poboljšati instrumente civilne zaštite, uključujući dostupnost, interoperabilnost, korišćenje i podršku za koordinaciju pomoći i izvan Evropske unije u slučajevima kada su građani EU ugroženi u velikim vanrednim situacijama.

Potrebno je pružiti podršku državama članicama u određivanju i registraciji nacionalnih i multinacionalnih modula civilne zaštite, ali i unaprijediti obuku i vježbe kako bi se pomoglo efikasnijem odgovoru EU na vanredne situacije.⁶ Evropska unija, koliko god da je razvijana još nije uspjela uvezati u jedinstven sistem civilnu zaštitu zemalja članica. EU nema vlastitih kapaciteta i resursa. Bilo kakav zajednički odgovor zahtijeva saradnju i resurse jedne ili više država članica.

Uvidjevši ovaj problem, 2015. godine su izvršena opsežna komparativna istraživanja u 22 zemlje Evropske unije, čiji su rezultati vrlo zanimljivi sa stanovišta daljeg razvoja sistema civilne zaštite. Istraživanja su pokazala da u posmatranim državama postoje različite strukture, politike, pravila i praksa. Države civilnu zaštitu organizuju na različite načine u nastojanjima da zaštite građane od različitih prijetnji za njihov život. Svaki sistem posmatranih država počiva na različitim pravnim i ustavnim osnovama, kao i na različitim subjektima koji čine sistem civilne zaštite.⁷

Evropska unija svjesna opasnosti u kojima se nalazi i svjesna uloge civilne zaštite u prevenciji i odgovoru na iste opasnosti, nastoji brojnim akcijama uticati na kompatibilnost kako zemalja članica, tako i prekograničnih država. Prvi takav korak jeste uspostavljanje besplatnog hitnog broja 112. Broj prekograničnih kriza i katastrofa povećava pritisak na evropske zemlje da intenziviraju prekograničnu saradnju upravo u području prepoznavanja i upravljanja vanrednim situacijama, a za šta im je potrebna kvalitetno organizovana i funkcionalna civilna

⁶ Autom, G. et al, 1999, Suvremeni sustavi nacionalne sigurnosti, Fakultet političkih nauka, Zagreb, str. 189

⁷ Autom, G. et al, 1999, Suvremeni sustavi nacionalne sigurnosti, Fakultet političkih nauka, Zagreb, str. 191

zaštita u tim državama. Cilj civilne zaštite u Evropskoj uniji jeste osigurati bezbjednost i zaštitu ljudi, okoline i imovine u vanrednim situacijama kako u EU tako i van nje.

1.2. Civilna zaštita u Bosni i Hercegovini

Historija civilne zaštite u BiH nije počela formiranjem BiH kao zajednice u obliku koji danas poznajemo, već se ista mora posmatrati u kontekstu razvoja civilne zaštite u bivšim republikama SFRJ.⁸

Protivavionska zaštita (PAZ) koja je u periodu 1948-1955. godine organizovana sa prevashodnim ciljem zaštite od oružanih dejstava iz vazdušnog prostora, sedam godina poslije osnivanja prerasla je u službu Civilne zaštite, čime je bitno promijenjen karakter dotadašnje službe, preuzimanjem zadataka zaštite i spasavanja ljudi. Godine 1963, posebnim Zakonom o prenošenju poslova civilne zaštite iz nadležnosti uprave za unutrašnje poslove u nadležnost organa za poslove narodne odbrane, započeo je period u kojem su se desile bitne promjene u civilnoj zaštiti. Zakonom o opštenarodnoj odbrani iz 1982. godine uvedena je lična i uzajamna zaštita i predviđeno je da se u zaštitu i spasavanje ljudi, materijalnih i drugih dobara, pored jedinica, štabova i drugih organa civilne zaštite, uključe i sve organizacije i službe koje se bave zaštitom i spasavanjem kao redovnom djelatnošću.

Do raspada SFRJ, devedesetih godina XX vijeka, nije bilo značajnijih promjena u oblasti civilne zaštite. Civilna zaštita u ovom vremenu djelovala je u izuzetno složenim uslovima. Bila je značajno oslabljena i u personalnom i u materijalno-tehničkom pogledu. Djelovala je u uslovima rata, ali i u uslovima prirodnih i drugih nesreća. Loša organizacija, ne funkcionalnost, nemogućnost izvršavanja poslova iz svog djelokruga trajaće sve do potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma i prekida ratnih dejstava.⁹

Potpisivanjem ovog sporazuma počinje uzlazna putanja razvoja civilne zaštite u Bosni i Hercegovini. Dva entiteta, Republika Srpska i Federacija Bosne i Hercegovine postaju dva pravna subjekta koji imaju isključivu nadležnost u formiranju civilne zaštite, koja je u početku utjelovljena u sistem odbrane entiteta.

Zaštita i spasavanje u Bosni i Hercegovini su definisani prvenstveno Zakonom o zaštiti i spasavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini kao „oblik pripremanja i učešća nosilaca i zadataka zaštite i spasavanja u odgovoru na prirodne ili

⁸ Huseinbašić, Ć., 1997, Stanje sistema civilne zaštite Bosne i Hercegovine, KDB, str. 59

⁹ Huseinbašić, Ć., 1997, Stanje sistema civilne zaštite Bosne i Hercegovine, KDB, str. 67

druge nesreće.“ Ova definicija je nešto šira u Zakonu o zaštiti i spasavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Federaciji BiH, gdje se kaže da „zaštita i spasavanje od prirodnih i drugih nesreća obuhvata: programiranje, planiranje, organizovanje, obučavanje i osposobljavanje, provođenje, kontrolu i finansiranje mjera i aktivnosti za zaštitu i spasavanje od prirodnih i drugih nesreća, s ciljem sprečavanja opasnosti, smanjenja broja nesreća i žrtava, te otklanjanja i ublažavanja štetnih djelovanja i posljedica prirodnih i drugih nesreća.“¹⁰

U Republici Srpskoj je na snazi Zakon o zaštiti i spasavanju u vanrednim situacijama. U članu 2, sistem zaštite i spasavanja se definiše kao „objedinjeni oblik upravljanja i organizovanja snaga i subjekata sistema zaštite i spasavanja na sprovođenju preventivnih i operativnih mjera i izvršavanju zadataka zaštite i spasavanja ljudi i dobara od posljedica elementarnih nepogoda, tehničko-tehnoloških nesreća, katastrofa, posljedica terorizma i drugih opasnosti i nesreća koje mogu ugroziti stanovništvo, materijalna i kulturna dobra i životnu sredinu, uključujući i mjere oporavka od nastalih posljedica.“¹¹

Analiza navedenih definicija pokazuje da se radi o sistemu koji objedinjuje snage i sredstva koja su uglavnom u posjedu privrednih subjekata, u cilju pripreme, sprečavanja i odgovora na brojne *vanredne situacije*.

Ovaj sistem je dio unutrašnjeg sistema bezbjednosti, ali i sistem sam za sebe, sa svim svojim elementima, njihovim uzajamnim vezama i jasnim ciljem zbog kojeg kao takav postoji. Ovaj sistem se u BiH nalazi razvijen na entitetskim nivoima, dok na nivou BiH postoji Sektor za zaštitu i spašavanje unutar Ministarstva sigurnosti u Vijeću ministara Bosne i Hercegovine.

Prema ustavnim i zakonskim rješenjima, institucije i organi uprave BiH koordinišu, a ne rukovode aktivnostima zaštite i spasavanja. Operativne funkcije su u nadležnosti entiteta i Distrikta Brčko. Radi lakše koordinacije na nivou BiH, a u skladu sa Okvirnim zakonom o zaštiti i spasavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u BiH, formirano je Koordinaciono tijelo Bosne i Hercegovine za zaštitu i spasavanje. Ovo tijelo je formirano, ali ne djeluje kao stalno tijelo, nego se članovi sastaju po potrebi.

Sistem zaštite i spašavanja u BiH čine: *vladin sektor, nevladin sektor i pravni subjekti*. U skladu sa ovim, civilna zaštita je samo jedan od segmenata vladinog sektora i predstavlja

¹⁰ Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, član 2. stav 1. („Službene novine Federacije BiH“ broj: 39/03, 22/06, 43/10)

¹¹ Zakon o zaštiti i spašavanju u vanrednim situacijama, član 2. („Službeni glasnik RS“ broj: 121/12)

ključni podsistem sistema zaštite i spasavanja. Što se tiče ne vladinog sektora, tu spadaju razna udruženja građana, humanitarne organizacije, kao i sve veći broj volontera, čiji je rad sve značajniji, ali je još nedovoljno iskorišten u oblasti zaštite i spasavanja. Pored vladinog i ne vladinog sektora, značajno mjesto zauzimaju i pravni subjekti kao što su: elektroprivreda, vodoprivreda, rudnici, hemijska industrija, telekom i dr. Ovakav sistem zaštite i spašavanja u BiH je vrlo *decentralizovan* i zahtijeva veliki stepen koordinacije i komunikacije kako bi bio spreman za odgovor na vanredne situacije.¹²

Ono što nije u praksi implementirano ili je nedovoljno implementirano, posljedica je nedovoljne materijalne podrške za razvoj ovakvih sistema. BiH kao članica ICDO-a (Međunarodne organizacije civilne zaštite – International Civil Defence Organization) prihvata rješenja koja se odnose na oblast civilne zaštite, a koja su delegirana od strane ICDOa. Isto je i sa Mehanizmom EU za civilnu zaštitu, kao i drugim preporukama koje dolaze od strane EU, a koje se odnose na sistem civilne zaštite.

Glavna uloga Mehanizma za civilnu zaštitu jeste da omogući saradnju u intervencijama pomoći u slučajevima značajnijih vanrednih situacija, koje zahtijevaju hitnu reakciju. To se primjenjuje i na situacije gdje može postojati neposredna prijetnja takvih vanrednih situacija. Stoga je Mehanizam sredstvo koje jača saradnju unutar zemalja članica Unije po pitanjima civilne zaštite. U skladu sa principom supsidijarnosti, Mehanizam može pružiti dodatnu vrijednost evropskoj pomoći na polju civilne zaštite, time što će staviti svoje mehanizme podrške na raspolaganje pogođenoj zemlji. Do toga može doći ako je pripravnost pogođene zemlje za katastrofe nedovoljna, te zbog manjka raspoloživih resursa zemlja nije u mogućnosti da adekvatno odgovori. Stavljanjem na raspolaganje objedinjenih kapaciteta civilne zaštite zemalja učesnica, Mehanizam može osigurati bolju zaštitu, prvenstveno ljudi, ali i imovine, te prirodnog i kulturnog blaga.

U provođenju Mehanizma EU za civilnu zaštitu sudjeluje 31 država (28 država članica EU i tri države članice Evropskog ekonomskog područja – Island, Lihtenštajn i Norveška). Ugovorom iz Lisabona, koji je stupio na snagu 1. decembra 2009. godine, uvedena je pravna osnova za humanitarnu pomoć EU i za politike civilne zaštite. Njime se određuje uloga koju EU ima u poboljšanju zaštite od katastrofa i u njihovom sprečavanju, te se navodi da bi EU trebalo da primjenjuje međunarodno humanitarno pravo, uključujući nepristranost i ne diskrimin

¹² Huseinbašić, Ć., 1997, Stanje sistema civilne zaštite Bosne i Hercegovine, KDB Preporod, Tuzla, str. 45

1.3. Zakonska regulativa u oblasti zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini

Oblast zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini definisan je prvenstveno Ustavom Bosne i Hercegovine i Okvirnim zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, br: 50/08), dok mnoga zakonska rješenja kako na nivou Bosne i Hercegovine tako i na ostalim nivoima organizovanja vlasti u Bosni i Hercegovini, posredno ili neposredno, regulišu ili na neki od modaliteta vezuju teme opšte sigurnosti i u okviru toga samog sistema odgovora na hitne situacije.

Najznačajniji zakoni i podzakonski akti koju regulišu sistem zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini su:

- Ustav BiH;
- Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09);
- Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini (Službeni glasnik BiH, br. 50/08.);
- Pravilnik o organizaciji, uslovima i načinu funkcionisanja Operativnokomunikacijskog centra Bosne i Hercegovine-112 (Službeni glasnik BiH, br. 56/09);
- Zakon o komunikacijama (Službeni glasnik BiH, br. 31/03); - Pravilo 38/2008 Regulatorne agencije za komunikacije BiH-Plan brojeva za telefonske usluge Regulatorne agencije za komunikacije Bosne i Hercegovine;
- Zakon o zaštiti i spašavanju u vandrednim situacijama Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ br. 121/12);
- Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća "Službene novine Federacije BiH", br. 39/03, br. 22/06 i br. 43/10);
- Zakon o zaštiti od požara i vatrogastva („Službene novine Federacije BiH“, br. 64/09);
- Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br. 29/16).

2. Geografske karakteristike Tuzlanskog kantona

Bosna i Hercegovina po svom ustavnom i administrativnom uređenju se sastoji od dva entiteta: Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republike Srpske (RS). Po Ustavu Federacije Bosne i Hercegovine kantoni su administrativno-teritorijalne jedinice. Jedan od deset kantona u FBiH je i Tuzlanski kanton (TK). Područje Tuzlanskog kantona uključuje Grad Tuzla i dvanaest općina: Banovići, Čelić, Doboj-Istok, Gračanica, Gradačac, Kalesija, Kladanj, Lukavac, Sapna, Srebrenik, Teočak i Živinice. Tuzlanski kanton zauzima površinu od 2.652 km², odnosno 10,17% teritorije FBiH ili 5,18% teritorije Bosne i Hercegovine. Sjedište kantona je Grad Tuzla, koji je kulturni, univerzitetski i medicinsko-klinički centar ove regije, prema kojoj gravitiraju ostala općinska područja.

Gledajući s aspekta smanjenja rizika od katastrofa važno je reći da Tuzlanski kanton obuhvata prostore tuzlanske kotline, gornjeg i donjeg Podrinja, te gornjeg i donjeg sliva rijeke Spreče. Područje Tuzlanskog Kantona predstavlja jednu od najvećih depresija u unutrašnjosti Dinarida, u dinarskom smjeru sjeverozapad – jugoistok u dužini od oko 70 km i širini od 20 do 50 km. Po pitanju reljefa Tuzlanski Kanton pretežno je brežuljkast. Ravničarski dio do 300 metara nadmorske visine, čini 10,9% zemljišta, brdski dio između 300 i 700 metara 78,3%, a planinski iznad 700 metara 10,8% zemljišta. Najviša nadmorska visina iznosi 1328 metara.

Na područjima, nižim od 200 m.n.m., u sjevernom i sjeverozapadnom dijelu TK, spuštaju se površine oko rijeke Spreče, Jale i drugih rijeka, sve do hidroakumulacije (u daljem tekstu HA) «Modrac», gdje su izmjerene najniže nadmorske visine: na Spreči 190 m.n.m. i na HA «Modrac» i Jali 198 m.n.m. Područje Tuzlanskog Kantona ima složenu geološku strukturu tla (pretežno laporovito-glinoviti i pjeskoviti sedimenti) koju karakteriziraju slaba fizičko-mehanička svojstva tla što se u nepovoljnim hidrološkim uslovima i u periodima sa dugotrajnim oborinama manifestuje u vidu nestabilnosti tla.¹³

Spomenuti sastav i geomorfološka svojstva terena (blage do strme padine) u kombinaciji sa intenzivnom rudarskom aktivnošću, deforastacijom i nekontrolisanom urbanizacijom doveli su do pojave velikog broja registrovanih klizišta. Imajući u vidu postojanje više značajnih tektonskih rasjeda na području Tuzlanskog kantona, stepen urbanizacije, spratnost zgrada i karakter zastupljene tehnologije (hemijska industrija, rudarstvo) kao i saznanja o nepoštivanju «aseizmičke» izgradnje građevinskih objekata može se reći da je ovaj kanton prilično

¹³ Geografske, prirodne, privredne i kulturno-historijske karakteristike Tuzlanskog kantona, Skupština Tuzlanskog kantona, dostupno na: <https://www.skupstina.tk.gov.ba/o-kantonu>. Pristupljeno dana: 10.08.2019. godine

seizmički ugroženo područje. S obzirom na prethodno navedeno zaključak je da je cijelo područje Tuzlanskog kantona osjetljivo na katastrofe uzrokovane prirodnim opasnostima.

Tuzlanski kanton ima povoljan geoprometni položaj uz magistralne drumske i željezničke pravce u smjerovima sjever-jug i istok-zapad i predstavlja prirodnu saobraćajnu raskršnicu za šire područje jugoistočne i srednje Evrope. TK nema plovnih vodenih površina osim jezera Modrac koje ima ograničeno korištenje plovnih sredstava. Područje TK raspolaže s različitim prirodnim resursima (rude, minerali, zemljište, šume, vode), ali su oni značajni više sa stanovišta aspekta kvantiteta nego njihovog kvaliteta. Dva najekonomičnija resursa su ugalj i kamena so.

Od energetske mineralnih sirovina u TK zastupljeni su: ugalj (više vrsta), pojave nafte, termalne i termomineralne vode. Eksploatacione rezerve mineralnih sirovina gledano u cjelini, nisu dovoljno izučene i poznate na području TK. Od ugljeva na području Kantona zastupljeni su: lignitski ugalj, mrki i kameni ugalj. Eksploatacione rezerve uglja lignita procijenjene su na 266.689.000 t i raspoređene su na području Tuzle, Živinica i Lukavca. Lignit se trenutno eksploatiše u području krekanskog bazena. Eksploatacione rezerve mrkog uglja procijenjene su na 220.000.000 t i raspoređene su na području Banovića i Živinica. Kameniti ugalj se ne eksploatiše, a izdanci kamenih ugljeva nalaze se u zapadnoj, središnjoj i istočnoj Majevici.

Značajan prirodni mineralni resurs je i kamena so. Geološke ili potencijalne rezerve slanice procijenjene su na 374.377.552 m³ dok su eksploatacione rezerve 184.549.326 m³ i raspoređene su na području Tuzle. Treba naglasiti da je proizvodnja slanice u stalnom porastu radi sve većih potreba prerađivačkih kapaciteta, prvenstveno hemijske industrije, što je vidljivo iz proizvodnih rezultata za period 2007. – 2013. godina, koji su u porastu za 80%.¹⁴

Najveća ležišta kvarcnog pijeska u BiH, se nalaze u TK, uglavnom na terenima krekanske sinklinale i u okolini Gračanice. Geološke ili potencijalne rezerve kvarcnog pijeska procijenjene su na 14.600.632 t. Na području TK prisutne su razne vrste krečnjaka u kojima se eksploatiše krečnjak u više od desetak kamenoloma procijenjene su na 62.280.213 m³ koje su raspoređene na području Gračanice, Lukavca, Srebrenika, Živinica i Klادنja. Na terenima TK poznat je veći broj različitih vrsta mineralnih i termomineralnih voda, najviše zastupljenih u općinama: Kladanj, Gračanica, Srebrenik, Gradačac, Tuzla, Kalesija i Teočak.

¹⁴ Geografske, prirodne, privredne i kulturno-historijske karakteristike Tuzlanskog kantona, Skupština Tuzlanskog kantona, dostupno na: <https://www.skupstina.tk.gov.ba/o-kantonu>. Pristupljeno dana: 10.08.2019. godine

Od ukupne površine Kantona poljoprivredna zemljišta čine 47,3%, dok šumska zauzimaju 49,6% ukupnog zemljišnog fonda. Najveći dio kvalitetnog poljoprivrednog zemljišta je na područjima općina Gradačac, Srebrenik i Gračanica. Udio kvalitetnog zemljišta (od I-III kategorije) je 15,8% ukupnog poljoprivrednog zemljišta, što ukazuje na potrebu njegovog racionalnog iskorištavanja. Šume se nalaze uglavnom u planinskom pojasu (planine Konjuh, Javor i Majeвица).

Ukupna zaliha drvene mase je procijenjena na 17,546 miliona kubnih metara. S obzirom da gotovo polovinu ukupnog područja Tuzlanskog Kantona čine šumska područja (više od 130.000 ha) koji u kombinaciji sa razmještajem industrijskih građevina i kompleksa unutar i u neposrednoj blizini urbanih naselja, blazinom pogona namjenske industrije, pozicijom elektroenergetskih postrojenja, brojnim izletištim u šumskim područjima i drugim bitnim faktorima sa aspekta zaštite od požara i tehnoloških eksplozija, Tuzlanski Kanton spada među najugroženije prostore unutar BiH.

Vještačka akumulacija Modrac sa površinom 1.710 ha i maksimalnom dubinom 17,0 metara predstavlja najznačajniji vodni resurs TK. Modrac osigurava tehnološku vodu za industrije Tuzle i Lukavca, a od izgradnje fabrike vode, 2007. godine i pitku vodu za grad Tuzla i općinu Živinice. Pored ove akumulacije, na području općine Teočak nalazi se jezero Sniježnica površine 103 ha maksimalne dubine 46,0 metara. Na području TK su i jezera Hazna i Vidara u Gradačcu, izgrađena zbog zaštite naselja i osiguranje vode za domaćinstva. Najveći i najznačajniji vodotok je rijeka Spreča, čiji sliv obuhvata područja općina Kalesija, Banovići, Živinice, Lukavac, Tuzla, Gračanica i dio Kladnja. Svi vodotoci na području TK imaju bujični karakter. Intenzivni privredni razvoj, posebno rudarstva i bazne industrije, uticao je na prekomjerno i nekontrolirano zagađivanje voda, što značajno umanjuje stepen iskoristivosti postojećih resursa.¹⁵

Kao rezultat djelovanja bujičnih riječnih tokova, koji su intenzivniji u proljeće za vrijeme otapanja snijega na okolnim planinama i u jesen kada se na ovom području registruju velike količine kišnih padavina Tuzlanski Kanton bilježi česte poplave koje također budu izazvane uslijed izljevanja velikih voda iz prirodnih i vještačkih vodotoka i hidroakumulacija, preljevanje voda preko odbrambenih nasipa i brana (na Hidro Akumulaciji Modrac često dolazi do preljevanja vode preko krune brane i to više puta godišnje dok se na ostalim akumulacijama ta pojava rjeđe bilježi). Kanton posjeduje veći broj vrijednih područja

¹⁵ Strategija razvoja Tuzlanskog kantona za period od 2016.-2020. godine, Vlada Tuzlanskog kantona, dostupno na: http://www.vladatk.kim.ba/Vlada/Novosti_2014/strategija/Strategija_razvoja_TK_za_period_2016_2020godina.pdf - Pristupljeno dana: 10.08.2019. godine

kulturno-historijskog naslijeđa. Sigurno da je centralno mjesto samog Kantona grad Tuzla sa svojim širim područjem. Radi se o širokom spektru spomeničkog inventara koji pripada kulturnom krugu različitog etničkog i religioznog sistema vrijednosti koje su na ovom prostoru ostavljale razne civilizacije: Iliri, Kelti, Rimljani, Starosloveni, Bizanti, te Otomansko Carstvo i Austrougarska monarhija. U tom kontekstu se mogu razmatrati: arheološka naslijeđa iz prahistorijskog, antičkog i srednjovjekovnog perioda, srednjovjekovni gradovi, stećci, građevine sakralne arhitekture. Kulturno-historijski spomenici su smješteni na prostorima svih općina i grada Tuzle. Najveći i najstariji arheološki lokalitet je uže područje grada Tuzle (sojeničko naselje iz neolita), dok je u historijskom i društvenom miljeu srednjovjekovne bosanske države nastala karakteristična kulturna pojava Bosne, raširena na TK – stećci, te Kameni grad u Srebreniku i Kula u Gradačcu.¹⁶

2.1. Privredni potencijal tuzlanskog kantona

Tuzlanski kanton posjeduje dugogodišnju industrijsku tradiciju, što uz povoljno poslovno okruženje, predstavlja mogućnost i osnovu za privredni rast i razvoj novih proizvoda i poslovnih procesa. Ključnu privrednu djelatnost u Tuzlanskom kantonu čini prerađivačka industrija, a tradicionalne konkurentske industrije i sektori razvijani na osnovu resursa kojima obiluje Kanton su:

- drvoprerađivačka industrija,
- metaloprerađivačka industrija,
- poljoprivredna proizvodnja i prehrambena industrija,
- industrija plastike i alata, i
- hemijska industrija

Prerađivačka industrija, kojoj većinski pripadaju konkurentski sektori TK ostvaruje najveći udio u ukupnom izvozu Tuzlanskog kantona (76%), i prednjači po broju pravnih lica i obrta koji se bave ovom djelatnošću. Industrijska tradicija Tuzlanskog kantona stvara mogućnosti i osnovu za snažan rast novih tehnologija i razvoj novih proizvoda i poslovnih procesa.¹⁷

Povoljna gestrateška pozicija i logistička infrastruktura Tuzlanskog kantona se ogleda u slijedećim prednostima:

¹⁶ Informacije preuzete sa: <http://www.kucztk.com.ba/>. Pristupljeno dana 01.08.2019. godine

¹⁷ Informacije preuzete sa: <http://www.kucztk.com.ba/>. Pristupljeno dana 01.08.2019. godine

- svega 30 km udaljenosti od granice sa Republikom Hrvatskom (Evropska Unija),
- granica sa Srbijom i pristup transportnim koridorima prema Centralnoj Evropi, Turskoj i Bliskom Istoku,
- blizina budućeg transnacionalnog koridora Vc koji povezuje Centralnu Evropu sa Jadranskim morem,
- povezanost sa riječnom lukom Brčko koja je povezana sa Evropskom željezničkom mrežom, • Međunarodni aerodrom Tuzla sa 16 avio linija u 7 zemalja, dva bazna aviona i sa planovima za otvaranje cargo centra.

Tuzlanski kanton potencijalnim investitorima stavlja na raspolaganje mrežu od poslovnih zona (29), tehnoloških parkova (1) i poduzetničkih inkubatora (3), sa razvijenom infrastrukturom, mješovitim vlasništvom (javno i privatno) i mogućnostima greenfield i brownfield investicija u različite privredne grane. Tuzlanski kanton, grad i općine Tuzlanskog kantona, u svakom trenutku, stoje na raspolaganju potencijalnim investitorima za kontaktiranje i pomoć u uspostavi poslovanja u navedenim subjektima poduzetničke infrastrukture.

Kantonalna i lokalne vlasti Tuzlanskog kantona nose epitet reformski orijentisanih vlasti koje provode reforme radi stvaranja povoljnijeg poslovnog ambijenta za investitore. Orijentiranost prema investitorima, kantonalna i lokalne vlasti na Tuzlanskom kantonu dokazuju kroz realizaciju projekata na unapređenju poslovnog ambijenta, zajedničkim radom kroz tematske radne grupe i interesorne timove i stvaranju novih pogodnosti za investitore, čineći Tuzlanski kanton atraktivnom lokacijom za ulaganje. Vlada Tuzlanskog kantona, Grad Tuzla te Općina Živinice i Općina Srebrenik u saradnji sa Međunarodnom finansijskom korporacijom (IFC) članicom grupacije Svjetske banke, realizirali su projekat regulatorne reforme čime su pojednostavili administrativne postupke, snizili troškove te omogućili brži i lakši pristup građanima i privrednicima za usluge koje nude, unapređujući poslovni ambijent i približavajući se, time, budućim tokovima e-uprave.

II DIO. PRIVREDNI SUBJEKTI U SISTEMU ZAŠTITE I SPAŠAVANJA U TUZLANSKOM KANTONU

1. Uvod

Zakon o zaštiti i spašavanju uredio je i prava i dužnosti svih pravnih lica u oblasti zaštite i spašavanja. Tako je u članu 32. navedenog Zakona propisano:

„Privredna društva i druga pravna lica koja obavljaju djelatnosti iz područja: zdravstva, veterinarstva, stambenih i komunalnih poslova, vodoprivrede, šumarstva, poljoprivrede, hemijske i petrohemijske industrije, rudarstva, građevinarstva, transporta, opskrbe, ugostiteljstva, vatrogastva, hidrometeorologije, seizmologije, ekologije i drugih područja u kojima se obavljaju djelatnosti od značaja za zaštitu i spašavanje ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća dužna su organizovati i provoditi poslove zaštite i spašavanja, u skladu sa ovim i drugim zakonima, drugim propisima i općim aktima nadležnih organa.

U obavljanju poslova iz stava 1. ovog člana, pravna lica provode odgovarajuće pripreme, donose i razrađuju planove zaštite i spašavanja za svoje djelovanje u zaštiti i spašavanju, planiraju i osiguravaju materijalno-tehnička sredstva za provođenje mjera zaštite i spašavanja i organiziraju jedinice i povjerenike civilne zaštite, opremaju te jedinice i povjerenike potrebnom opremom sredstvima i osposobljavaju ih za njihovo učešće u zaštiti i spašavanju.

U toku vođenja akcija zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, pravna lica iz stava 1. ovog člana dužna su provoditi odluke nadležnog štaba civilne zaštite, koji rukovodi akcijama zaštite i spašavanja na području na kojem se nalaze objekti tih pravnih lica.

Kada pravna lica, u okviru obavljanja svoje redovne djelatnosti, utvrde postojanje određene opasnosti od prirodne nepogode, tehnološke, ekološke ili druge nesreće, dužna su podatke o takvoj opasnosti odmah dostaviti najbližem operativnom centru civilne zaštite ili službi civilne zaštite ili najbližoj policijskoj upravi.

Pravna lica koja se bave takvom djelatnosti, koja po svojoj prirodi može ugroziti život i zdravlje ljudi ili okoliš na određenom prostoru (hidroakumulacije i slično), dužna su

uspostaviti i održavati sistem obavještanja i uzbuñivanja na području koje može biti ugroženo tom djelatnošću radi blagovremene evakuacije stanovništva sa tog područja.“¹⁸

2. Organizacija zaštite i spašavanja u pravnom licu

Od pravnih lica, koja obavljaju djelatnosti iz stava 1. člana 32. Zakona o zaštiti i spašavanju, posebnu ulogu i značaj u zaštiti i spašavanju imaju pravna lica koja se bave proizvodnjom. Ta pravna lica raspolažu ljudima i velikim materijalnim resursima poput zemljišta, proizvodnih objekata, građevine, materijalno-tehničkim sredstvima i opremom, koji također mogu biti ugroženi prirodnim i drugim nesrećama.

Zbog svega toga u Zakonu o zaštiti i spašavanju su detaljno razrađena njihova prava i dužnosti. To omogućava da ta pravna lica u okviru svojih redovnih poslova kontinuirano vrše i poslove zaštite i spašavanja.

Obaveza organiziranja i vršenja poslova zaštite i spašavanja u pravnim licima ima dva cilja koja se sastoje u sljedećem:

1. Prvi cilj odnosi se na *organiziranje i provođenje priprema* koje su u funkciji zaštite i spašavanja zaposlenika i materijalnih dobara pravnog lica. Taj dio aktivnosti odnosi se na pripreme za vlastitu zaštitu pravnog lica.
2. Drugi cilj odnosi se na to da se pravna lica mogu *angažirati na zaštiti i spašavanju* ugroženog ljudstva i materijalnih dobara, odnosno na otklanjanje posljedica nastalih na širem području (van objekta pravnog lica) kada to naredi nadležni organ vlasti (štab CV).¹⁹

Odredbama člana 32. Zakona o zaštiti i spašavanju, uređena su dva osnovna pitanja:

1. aktivnosti koje su od značaja za zaštitu i spašavanje i
2. prava i dužnosti pravnih lica koja se bave tim djelatnostima.

U stavu 1. člana 32. navedene su privredne i društvene djelatnosti koje imaju poseban značaj za zaštitu i spašavanje jer su iste djelatnosti u funkciji zaštite i spašavanja.

Iako kroz svoju osnovnu djelatnost istovremeno ostvaruju i funkciju zaštite i spašavanja sva navedena pravna lica su dužna da u okviru svoje redovne djelatnosti organiziraju i provode i

¹⁸ Zakon o zaštiti i spašavanju, 2010, član 32

¹⁹ Lepušina, 2007, strana 128

dio zaštite i spašavanja koji im je Zakonom o zaštiti i spašavanju stavljen u njihovu nadležnost.

Pored obaveze organiziranja i obavljanja poslova zaštite i spašavanja utvrđenih u stavu 1., stavu 2. člana 32. utvrđeni su i ostali poslovi pravnih lica u oblasti zaštite i spašavanja. To se odnosi na to da su dužni da:

1. Provode odgovarajuće pripreme za zaštitu i spašavanje,
2. Donose planove zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća,
3. Planiraju i osiguravaju materijalno-tehnička sredstva za provođenje mjera zaštite i spašavanja koje su predviđene u planu zaštite i spašavanja,
4. Organiziraju jedinice civilne zaštite,
5. Osiguraju potrebnu opremu i sredstva za rad povjerenika i jedinica civilne zaštite i
6. Vršu obučavanje i osposobljavanje svih jedinica i povjerenika civilne zaštite i svih drugih uposlenika za obavljanje poslova u zaštiti i spašavanju.²⁰

Da bi se provodila lična i uzajamna zaštita, potrebno je osigurati minimum sredstava za njeno provođenje. To je uređeno Odlukom o vrsti i minimalnim količinama sredstava potrebnih za provođenje lične i kolektivne zaštite građana i zaposlenika u poslovnim objektima i stambenim zgradama od prirodnih i drugih nesreća.²¹

Dalje, navedenom odlukom uvedeno je da:

„S ciljem spriječavanja nastanka određenih pojava i opasnosti koje mogu ugroziti život i zdravlje većeg broja ljudi ili veću količinu materijalnih dobara, odnosno radi ublažavanja djelovanja takvih pojava i opasnosti, sva pravna lica koja su vlasnici poslovnih objekata u kojima radi veći broj ljudi ili se nalaze takve materije, robe ili sredstva koja mogu izazvati nastanak određene opasnosti ili nesreće po život ili zdravlje ljudi obavezni su nabaviti i čuvati u funkcionalnom stanju sredstva i opremu za provođenje lične i kolektivne zaštite ljudi u tim objektima, utvrđenu u odredbama tačke IV ove odluke.“²²

Navedenom odlukom pojašnjena je vrsta i količina opreme:

„Pravna lica koja su vlasnici poslovnih objekata iz stava 2. tačka III ove odluke, dužna su za svaki objekat pojedinačno, kao minimum nabaviti sljedeća sredstva i opremu, i to:

²⁰ Tadić, Z., 2013, Zaštita i spašavanje u Federaciji Bosne i Hercegovine I dio- Nesreće, zaštita i spašavanje, Printcom, Tuzla, str. 170

²¹ Službene novine Federacije BiH, broj: 23/04 i 58/06

²² Odluka o ličnoj i uzajamnoj zaštiti, 2006, tačka III. stav 1

1. Jedan komplet za pružanje prve medicinske pomoći iz tačke 1., stav 1., tačka ii odluke. Ovaj komplet nabavlja se za poslovni prostor u kojem se nalazi do 20 zaposlenika.
2. Najmanje jednu priručnu apoteku (ormarić prve pomoći) na svakih 20 do 100 zaposlenih, a na svakih daljih 200 zaposlenih, još po jednu priručnu apoteku, koja sadrži: kaliko zavoj-utkani rub 10 x 5-2 kom., kaliko zavoj-utkani rub 4x5- 5 kom., kaliko zavoj- utkani rub 5x5- 5 kom., mull zavoj rezani 8x5- 3 kom., hidrofilna gaza ¼ metra- 4 kom., hidrofilna gaza ½- 4 kom., hidrofilna gaza 1 metar- 2 kom., sterilna gaza ¼ metra- 3 kom., sterilna gaza ½ metra- 2 kom., sterilna gaza 1 metar- 2 kom., hidrofilne komprese- 10 kom., individulani prvi zavoj tip-2- 2 kom., vata 50 g- 1 pakovanje, sanifix 2x5- 1 kom., saniplast 10 x 4- 5 kom., vazelnске gaze, zihерice-sigurnice- 5 kom., žilet- 1 kom., turban zavoj br. 0a 1 metar- 1 kom., turban zavoj br. 0,2a 1 metar- 1 kom., turban zavoj br. 2a 1 metar- 1 kom., trougla marama- 2 kom., alkohol 70%- 1 kom., i jod (povidon)- 1 kom.
3. Jedna nosila na svakih 50 zaposlenih,
4. Najmanje jedan komplet sredstava za dezinfekciju poslovnog prostora, radne površine, strojeva i vozila koja se koriste u okviru djelatnosti, koji sadrži: 10 g deterđženta na 1m² poslovnog prostora ili 100 g kaporita na 1m² površine,
5. Najmanje po jedan komplet alata, koji obuhvata: lopatu, kramp, sjekiru, čekić (macola), ćuskiju, pilu za gvođđe, kliješta i brifer (ispitivač napona).

Pravna lica koja su vlasnici poslovnih objekata u kojima se obavljaju djelatnosti hemijske industrije dužni su, pored sredstava i opreme iz stava 1. ove tačke, nabaviti najmanje jedan komplet za dekontaminaciju, odgovarajućeg broja zaposlenika, kao i za dekontaminaciju objekta, radnih površina i sredstava koja se koriste u obavljanju te djelatnosti. Ovaj komplet utvrđuje nadležni organ pravnog lica u saradnji sa općinskom službom civilne zaštite.

Količine sredstava i opreme iz stava 1. i 2. ove tačke, koje su dužni nabaviti pravna lica i vlasnici poslovnih objekata iz stava 2. tačke III ove odluke, utvrđuje neposredno pravno lice, u saradnji sa općinskom službom civilne zaštite, u skladu sa brojem zaposlenika i procjenom ugroženosti poslovnog objekta, posebno prema izvorima kontaminacije iz stava 2. ove tačke, što se utvrđuje zapisnikom.²³

Pored navedenih poslova u članu 32. i članu 36. utvrđene su i obaveze pravnih lica da:

²³ Odluka o ličnoj i uzajamnom zaštiti, 2006, tačka IV

1. provode naredbe nadležnog štaba civilne zaštite koji rukovodi akcijama zaštite i spašavanja na području na kojem se nalaze objekti tih pravnih lica,
2. podatke o postojanju određene opasnosti u okviru svoje redovne djelatnosti koja može dovesti do nastanka prirodne, tehnološke, ekološke ili druge nesreće dostave najbližem operativnom centru civilne zaštite,
3. uspostave i održavaju sistem obavještavanja i uzbunjivanja na području koje može biti ugroženo havarijama na objektima kojima upravljaju (hidroakumulacije i sl.) radi blagovremene evakuacije stanovništva sa tog područja,
4. za vrijeme proglašenog stanja prirodne ili druge nesreće, štabu civilne zaštite koji na određenom području rukovodi akcijama zaštite i spašavanja, stave na raspolaganje materijalno-tehnička sredstva u skladu sa Uredbom o načinu davanja i vraćanja materijalnih sredstava za potrebe civilne zaštite.²⁴

Pored navedenih pravnih lica u kojima se obavljaju djelatnosti od značaja za zaštitu i spašavanje u Zakonu o zaštiti i spašavanju utvrđene su obaveze i pravnih lica koja svojom djelatnošću mogu dati doprinos zaštiti i spašavanju.

Tako su članom 34. utvrđene obaveze za pravna lica koja se bave naučnoistraživačkim radom. U toj grupi pravnih lica su fakulteti i druge visokoškolske ustanove i razni instituti koji se bave naučnoistraživačkim radom. U okviru svoje redovne djelatnosti navedena pravna lica dolaze do naučnih otkrića koja mogu pomoći u poboljšanju kvaliteta odgovora na prirodne i druge nesreće i općem poboljšanju sistema zaštite i spašavanja.

Te obaveze se mogu podijeliti u dvije grupe:

1. obavještavanje Federalne uprave i kantonalnih uprava o rezultatima istraživanja koja mogu biti korisna u sistemu zaštite i spašavanja,
2. obavještavanje i dostavljanje podataka navedenim upravama civilne zaštite o istraživanjima koja se vode a koja mogu biti od značaja za zaštitu i spašavanje.

To podrazumijeva sufinansiranje, od navedenih uprava, određenih naučnih istraživanja čiji rezultati mogu unaprijediti provođenje određenih mjera zaštite i spašavanja i unaprijediti sistem zaštite i spašavanja.

U odredbama člana 35. uređene su obaveze pravnih lica vlasnika i korisnika telekomunikacijskih i informacionih sistema i veza. Obaveza se sastoji u tome da su ta pravna lica dužna dati prioritet u korištenju tih sistema i veza:

²⁴ Službene novine FBiH broj 23/04 i 38/06

1. operativnim centrima civilne zaštite,
2. Federalnoj upravi, kantonalnim upravama i općinskim službama civilne zaštite i
3. Federalnom, kantonalnim i općinskim štabovima civilne zaštite.

Obaveza davanja prioriteta u korištenju tih sistema i veza navedenim organima i službama primjenjuje se kada prijete neposredna opasnost prirodne ili druge nesreće ili je na određenom području već proglašeno stanje prirodne i druge nesreće i kada se vode akcije zaštite i spašavanja nastradalih ljudi i materijalnih dobara.

U takvim situacijama veoma je važno omogućiti brzo prenošenje naredbi i raznih priopćenja koje izdaju navedeni organi i službe, a to znači stvaranje pretpostavki za efikasno rukovođenje akcijama zaštite i spašavanja i korištenje snaga i sredstava civilne zaštite i drugih subjekata koji učestvuju u tim akcijama.

Pored navedenih članova prava i obaveze pravnih lica utvrđena su i u drugim članovima i podzakonskim propisima Zakona o zaštiti i spašavanju. To se posebno odnosi na dio koji se odnosi na aktivnosti i mjere zaštite i spašavanja.

Zbog svega navedenog, bilo bi najbolje da se poslovi zaštite i spašavanja u navedenim pravnim licima uredi odgovarajućim Pravilnikom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća.²⁵

3. Lična i uzajamna zaštita uposlenih

Kada zaprijeti ili nastane prirodna ili druga nesreća, dok su svi elementi organizacije civilne zaštite i sistema zaštite i spašavanja u fazi mirovanja, uposlenici koji su ugroženi ili već zahvaćeni djelovanjem nesreće, organiziraju sebe i druge dok ne stigne pomoć organiziranih snaga i sredstava službe za spašavanje.

Lična i uzajamna zaštita uposlenika predstavlja prvi i veoma važan odgovor na prirodnu ili drugu nesreću. Ona obuhvata naročito: obuku uposlenika, mjere i postupke preventivne zaštite, prvu pomoć i samopomoć i druge hitne intervencije u zaštiti i spašavanju uposlenika i materijalnih dobara privrednog subjekta.

²⁵ Tadić, Z., 2013, Zaštita i spašavanje u Federaciji Bosne i Hercegovine I dio- Nesreće, zaštita i spašavanje, Printcom, Tuzla, str. 177

Prema odredbama Zakona o zaštiti i spašavanju ličnu i uzajamnu zaštitu uposlenici provode na dva načina:

1. ličnom zaštitom i
2. uzajamnom zaštitom.

Lična zaštita predstavlja obavezu i interes svakog građanina i uposlenika da poduzme mjere zaštite i spašavanja, koje će da zaštite njega i okruženje u kojem radi. Uzajamna zaštita podrazumijeva međusobnu pomoć koju uposlenici pružaju jedni drugima i predstavlja građansku dužnost da kada zaštite sebe, pomogne drugima u odgovoru na prirodnu ili drugu nesreću.

Obučavanje i osposobljavanje uposlenika za ličnu i uzajamnu zaštitu, utvrđeno je kao zakonska obaveza pravnih lica:

1. Zakonom o zaštiti na radu,
2. Zakonom o zaštiti i spašavanju,
3. Zakonom o zaštiti od požara i vatrogastvu.

Obučavanje iz oblasti zaštite na radu se vrši prije raspoređivanja radnika na radno mjesto i kada se vrše promjene u tehničko-tehnološkom procesu, odnosno procesu rada. Prema članu 39. Zakona o zaštiti na radu, radnik se obavezno obučava iz oblasti zaštite na radu po programu koji se donosi u skladu sa općim aktom odnosno kolektivnim ugovorom.

Obučavanje uposlenika po Zakonu o zaštiti i spašavanju, podrazumijeva njihovu obuku kao građana koju prema članu 166. stav 2. navedenog Zakona provodi općinska služba civilne zaštite u skladu sa nastavnim planom i programom koji je donio direktor Federalne uprave civilne zaštite.

Obučavanje uposlenika u oblasti zaštite od požara, provodi se u skladu sa pravilnikom o organiziranju i funkcioniranju zaštite od požara u pravnom licu, čija je obaveza donošenja i sadržaj utvrđen članom 24. Zakona o zaštiti od požara i vatrogastvu.

4. Rukovođenje akcijama zaštite i spašavanja u pravnom licu

Rukovođenje akcijama zaštite i spašavanja u pravnom licu se može vršiti na dva načina:

1. rukovođenje od strane štaba civilne zaštite pravnog lica ili

- rukovođenje od strane rukovodioca ili drugog organa određenog aktom pravnog lica putem povjerenika civilne zaštite.

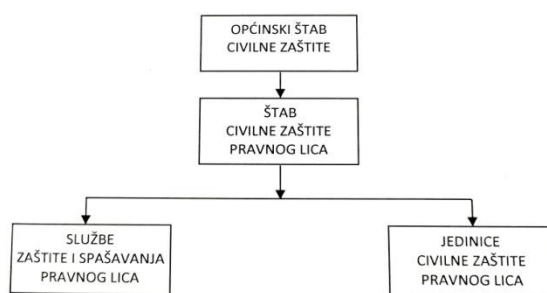
Rukovođenje akcijama zaštite i spašavanja u pravnom licu u kojem je formiran štab civilne zaštite- vrši se od strane navedenog štaba u objektima i poslovnim prostorijama koje pripadaju pravnom licu, te na području na kojem pravno lice vrši svoju redovnu djelatnost.

Detaljnije pojašnjenje uloge štaba pravnog lica dano je Pravilnikom o štabovima i povjerenicima:

„Operativnu funkciju u zaštiti i spašavanju, štab CZ pravnog lica ostvaruje u situaciji kada zaprijeti neposredna opasnost od nastanka prirodne ili druge nesreće koja može ugroziti život i zdravlje zaposlenika i materijalna dobra pravnog lica, odnosno u situaciji kada nastane ta nesreća. U tim slučajevima, taj štab, operativnu funkciju ostvaruje putem rukovođenja akcijama zaštite i spašavanja dok te situacije postoje i dok se ne otklone sve posljedice nastale djelovanjem prirodne ili druge nesreće.

Aktiviranje štaba CZ u uslovima iz stava 1. ovog člana, vrši direktor pravnog lica ili drugi organ koji je određen općim aktom pravnog lica.

Ako je prirodna ili druga nesreća ugrozila dio ili cijelo područje općine, u tom slučaju, štab CZ pravnog lica, pored rukovođenja akcijama zaštite i spašavanja u pravnom licu, dužan je postupiti i po naredbama štaba CZ koji rukovodi akcijama zaštite i spašavanja na ugroženom području općine.“²⁶

Slika 1. Rukovođenje akcijama zaštite i spašavanja u pravnom licu u kojem je formiran štab civilne zaštite

Izvor: Tadić, Z., 2013, Zaštita i spašavanje u Federaciji Bosne i Hercegovine I dio- Nesreće, zaštita i spašavanje, Printcom, Tuzla

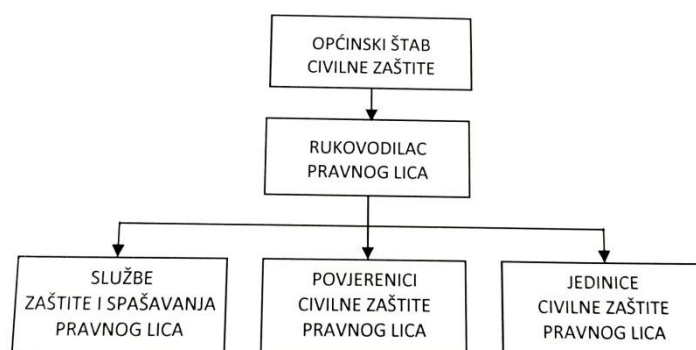
Prilikom rukovođenja akcijama zaštite i spašavanja štab pravnog lica, u skladu sa planom zaštite i spašavanja i planom zaštite od požara, koristi jedinice i službe zaštite i spašavanja

²⁶ Pravilnik o štabovima i povjerenicima, 2007, član 41

koje je pravno lice formiralo za potrebe vlastite zaštite. Pored uposlenika koji su uključeni u akciju zaštite i spašavanja kao članovi službi i jedinica, ostali uposlenici učestvuju u okviru obaveza koje su dužni provoditi u okviru lične i uzajamne zaštite.

Navedene snage i sredstva zaštite i spašavanja se koriste prvenstveno na zadacima zaštite i spašavanja uposlenika i materijalnih dobara pravnog lica, a mogu se upotrijebiti i za izvršavanje zadataka i izvan pravnog lica, o čemu odlučuje nadležni štab civilne zaštite koji rukovodi akcijama zaštite i spašavanja na određenom području.

Rukovođenje akcijama zaštite i spašavanja u pravnom licu u kojem nije formiran štab civilne zaštite- u pravnim licima u kojima kroz procjenu ugroženosti od prirodnih i drugih nesreća, plan zaštite i spašavanja i plan zaštite od požara nije utvrđeno postojanje potrebe za formiranje štaba civilne zaštite pravnog lica, rukovođenje akcijama zaštite i spašavanja, kada se dogodi prirodna ili druga nesreća obavlja rukovodilac putem povjerenika civilne zaštite.

Slika 2. Rukovođenje akcijama zaštite i spašavanja u pravnom licu u kojem nije formiran štab civilne zaštite

Izvor: Tadić, Z., 2013, Zaštita i spašavanje u Federaciji Bosne i Hercegovine I dio- Nesreće, zaštita i spašavanje, Printcom, Tuzla

„Organiziranje i ostvarivanje rukovođenja akcijama zaštite i spašavanja u pravnim licima u kojima nije formiran štab CZ, vrši rukovodilac ili drugi organ određen općim aktom pravnog lica putem povjerenika civilne zaštite, kako je utvrđeno u odredbi člana 111. stav 2. Zakona o zaštiti i spašavanju, a koje postavlja rukovodilac, prema članu 119. tačka 2. tog Zakona.

Kada zaprijeti neposredna opasnost za nastanak prirodne ili druge nesreće koja može da ugrozi ljude i objekte i drugu imovinu pravnog lica i u situaciji kada nadležni organ vlasti proglasi nastanak te nesreće na području na kojem se nalaze objekti i imovina pravnog lica, direktor pravnog lica aktivira povjerenike civilne zaštite iz stava 1. ovog člana.²⁷

²⁷ Pravilnik o štabovima i povjerenicima, 2007, član 44

Prilikom rukovođenja akcijama zaštite i spašavanja povjerenici civilne zaštite, u skladu sa planom zaštite i spašavanja i planom zaštite od požara, koristi jedinice i službe zaštite i spašavanja koje je pravno lice formiralo za potrebe vlastite zaštite. Pored uposlenika koji su uključeni u akciju zaštite i spašavanja kao članovi službi i jedinica, ostali uposlenici učestvuju u okviru obaveza koje su dužni provoditi u okviru lične i uzajamne zaštite.

Povjerenici civilne zaštite obavljaju poslove iz svoje nadležnosti, pod neposrednim nadzorom, uputama i naredbama rukovodioca pravnog lica, ali su dužni postupiti i po naredbama nadležnog štaba civilne zaštite koji na ugroženom području rukovodi akcijama zaštite i spašavanja.

5. Privredni i pravni subjekti koji su dužni organizovati i provoditi poslove zaštite i spašavanja na području TK

Privredna društva i druga pravna lica koja obavljaju djelatnosti iz područja: zdravstva, veterinarstva, stambenih i komunalnih poslova, vodoprivrede, šumarstva, poljoprivrede, hemijske i petrohemijske industrije, rudarstva, građevinarstva, transporta, opskrbe, ugostiteljstva, vatrogastva, hidrometeorologije, seizmologije, ekologije i drugih područja u kojima se obavljaju djelatnosti od značaja za zaštitu i spašavanje ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća dužna su organizirati i provoditi poslove zaštite i spašavanja, u skladu sa Zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća („Službene novine Federacije BiH“ broj: 39/03, 22/06 i 43/10), kao i drugim zakonima, propisima i općim aktima nadležnih organa.

Pravna lica obavezna su da sprovode odgovarajuće pripreme, donose i razrađuju planove zaštite i spašavanja za svoje djelovanje u zaštiti i spašavanju, planiraju i osiguravaju materijalno-tehnička sredstva za provođenje mjera zaštite i spašavanja i organiziraju jedinice i povjerenike civilne zaštite, opremaju te jedinice i povjerenike potrebnom opremom i sredstvima i osposobljavaju ih za njihovo učešće u zaštiti i spašavanju.

Mjere zaštite i spašavanja koje provode privredna društva i druga pravna lica iz člana 32. stav 1. Zakona o zaštiti i spašavanju mogu se svrstati u sljedeće kategorije:

1. Faza preventivne zaštite

- Zaštita i spašavanje od radioloških, hemijskih i bioloških sredstava.

- Zaštita i spašavanje od požara.
- Zaštita i spašavanje životinja i namirnica životinjskog porijekla.
- Zaštita okolice.
- Zaštita bilja i biljnih proizvoda.

2. Faza spašavanja (samo za neke subjekte)

- Evakuacija.
- Zbrinjavanje ugroženih i stradalih.
- Zaštita i spašavanje od radioloških, hemijskih i bioloških sredstava
- Zaštita i spašavanje od rušenja.
- Zaštita i spašavanje na vodi i pod vodom.
- Zaštita i spašavanje od požara.
- Prva medicinska pomoć.
- Zaštita i spašavanje životinja i namirnica životinjskog porijekla.
- Zaštita okolice.
- Zaštita i spašavanje u rudnicima.
- Zaštita bilja i biljnih proizvoda.

Faza otklanjanja posljedica

- Dezinfekcija i deratizacija stambenih i drugih objekata, kao i objekata za snabdijevanje stanovništva vodom za piće.
- Vraćanje stanovništva iz objekata za privremeni smještaj u svoje stambene objekte.
- Raščišćavanje eventualnih ruševina
- Sanacija terena.
- Najnužnije popravke stambenih i drugih građevinskih objekata, te infrastrukturnih objekata.
- Sanacija oštećenih vodoprivrednih objekata, riječnih korita i objekata za snabdijevanje stanovništva vodom za piće.
- Sanacija devastiranog prirodnog okoliša (šume, parkovi, i drugo).

U narednim tabelama dat je spisak pravnih lica koja su dužna organizirati i provoditi poslove zaštite i spašavanja na području pojedinih općina.

R.b. PRIVREDNA I DRUGA PRAVNA LICA

1. „Helios“ d.d.
2. JP „Vodovod i kanalizacije“
3. JP „Komunalno“
4. JP „Elektrodistribucija“ RJ Banovići
5. GP „Banovići“ d.o.o.
6. „Elektroremont“ d.d.
7. JZU „Dom zdravlja“
8. „Šume TK“ RJ Banovići d.d.
9. „Dekor“ d.o.o.
10. „Litvatrans“ d.d.
11. RMU „Banovići“ d.d.
12. JP „Toplane“
13. JP „Litvastan“
14. JP BH Pošta Tuzla

Tabela 1. Općina Banovići

Izvor: Informacija Kantonalne uprave civilne zaštite TK-a o privrednim i pravnim subjektima koji su dužni organizovati i provoditi poslove zaštite i spašavanja na području Tuzlanskog kantona, broj: 18/1-44/12 od 31.05.2013 godine

R.b. PRIVREDNA I DRUGA PRAVNA LICA

1. JZU „Dom zdravlja“ Čelić
2. JU „Veterinarska stanica“ Čelić
3. JKP „Čistoća“ Čelić
4. DD „Šume TK“ ŠG Majevičko
5. DOO „Papilon“ Čelić
6. DOO „Mrkaljević“ Čelić

Tabela 2. Općina Čelić

Izvor: Informacija Kantonalne uprave civilne zaštite TK-a o privrednim i pravnim subjektima koji su dužni organizovati i provoditi poslove zaštite i spašavanja na području Tuzlanskog kantona, broj: 18/1-44/12 od 31.05.2013 godine

R.b. PRIVREDNA I DRUGA PRAVNA LICA

1.	Policijska stanica
2.	JZU Dom zdravlja
3.	KP DOO „Čisto“
4.	DOO „Grimig“
5.	DOO „Kim“
6.	DOO „Rijal-šped2
7.	JP Veterinarska stanica

Tabela 3. Općina Doboj Istok

Izvor: Informacija Kantonalne uprave civilne zaštite TK-a o privrednim i pravnim subjektima koji su dužni organizovati i provoditi poslove zaštite i spašavanja na području Tuzlanskog kantona, broj: 18/1-44/12 od 31.05.2013 godine

R.b. PRIVREDNA I DRUGA PRAVNA LICA	
1.	Agencija za vodno područje rijeke Save
2.	VP „Spreča“
3.	Agencija za deminiranje BiH
4.	PU Gračanica
5.	Kantonalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
6.	Kantonalno ministarstvo obrazovanja, nauke i kulture
7.	JP „Ceste FBiH“
8.	JP „Elektroprenos“ Trafostanica Gračanica
9.	Elektrodistribucija Tuzla
10.	Kantonalna uprava za inspekcije
11.	JP „Šume“ TK
12.	BH Telekom Direkcija Tuzla
13.	JZU Dom zdravlja Gračanica
14.	JZU Opšta bolnica „Dr. Mustafa Beganović“
15.	Bosanski kulturni centar- Radio Gračanica
16.	JP Veterinarska stanica Gračanica
17.	JP Komus
18.	JP Vodovod i kanalizacija
19.	FU i KU CZ
20.	„Gramat“ d.o.o.
21.	„Roading“ d.o.o.

22.	Comp. „Širbegović“ d.o.o.
23.	„Transport i mehanizacija“ d.o.o.
24.	Gimnazija „Dr. Mustafa Kamberić“
25.	MŠŠ Gračanica
26.	OŠ „Hasan Kikić“ Gračanica- područna škola Babići
27.	OŠ Gračanica- područne škole u Pribavi i Donjoj Lohinji
28.	OŠ „Orahovica“- područna škola Rijeka
29.	OŠ „Gornja Orahovica“
30.	OŠ „Miričina“- područna škola u Rašljevi
31.	OŠ „Malešići“
32.	OŠ „Soko“- područne škole u Piskavica i Škahovica
33.	OŠ „Lukavica“
34.	OŠ „Stjepan polje“
35.	OŠ „Doborovci“-područna škola u Vranovićima
36.	OŠ „Džakule“-područne škole u Prijekom brdu i Buku

Tabela 4. Općina Gračanica

Izvor: Informacija Kantonalne uprave civilne zaštite TK-a o privrednim i pravnim subjektima koji su dužni organizovati i provoditi poslove zaštite i spašavanja na području Tuzlanskog kantona, broj: 18/1-44/12 od 31.05.2013 godine

R.b. PRIVREDNA I DRUGA PRAVNA LICA

1.	JZU „Banja Ilidža“ Gradačac
2.	JZU „Dom zdravlja“ Gradačac
3.	JU „ZEBED“ Gradačac
4.	„CENTAR ŠPAR“ Gradačac
5.	„EGARKOMERC“ d.o.o. Gradačac
6.	JP „Veterinarska stanica“ Gradačac
7.	„STUDEN & CO AREX“ d.o.o. Gradačac
8.	„DUKAT MLJEKARA“ Gradačac
9.	„DŽENA“ d.o.o. Gradačac
10.	„GRADMONT“ d.o.o. Gradačac
11.	„ASILT ing“ d.o.o. Gradačac
12.	„GRADEX“ d.o.o. Gradačac

13.	„RASIMGRADNJA“ d.o.o. Gradačac
14.	„BADŽO“ d.o.o. Gradačac
15.	„UNICOMERC“ d.o.o. Gradačac
16.	„BALEGEM“ d.o.o. Gradačac
17.	JP „KOMUNALAC“ Gradačac
18.	„VODOVOD MIONICA 3“ d.o.o. Gradačac
19.	„VODOVOD ZMAJEVAC“ d.o.o. Gradačac Lukavac Gornji
20.	„VODOVOD HUKALO“ d.o.o. Gradačac Sibovac
21.	„VODOVOD DOMAŽIĆ“ d.o.o. Gradačac Vukovci
22.	„MAZIVA“ d.o.o. Gradačac
23.	„HEMPRO“ d.o.o. Gradačac
24.	„DUHAN“ d.d. Gradačac
25.	„INMER“ d.o.o. Gradačac
26.	„EUROTRANS“ d.o.o. Gradačac
27.	„VEGAFRUIT“ d.o.o. Gradačac
28.	„BIBING“ d.o.o. Gradačac
29.	„LEDENIČKA DOLINA“ z.z. Gradačac p.o.
30.	„LALAX COMPANY“ d.o.o. Gradačac
31.	„MLIN KEREP“ d.o.o. Gradačac
32.	„GRADPEK“ d.o.o. Gradačac
33.	„MAX PROM GUBALJEVIĆ“ d.o.o. Gradačac
34.	„STUDEX BUS“ d.o.o. Gradačac
35.	„TEAM GUBALJEVIĆ“ d.o.o. Gradačac
36.	„BRAĆA RAMIĆ“ Gradačac
37.	„BUKAL-TRANS“ Gradačac
38.	„SUKI TURS“ d.o.o. Gradačac
39.	„ASIM KOMERC“ d.o.o. Gradačac
40.	„HUSELJA“ d.o.o. Gradačac
41.	„NEZIĆ-KOMERC“ d.o.o. Gradačac

Tabela 5. Općina Gradačac

Izvor: Informacija Kantonalne uprave civilne zaštite TK-a o privrednim i pravnim subjektima koji su dužni organizovati i provoditi poslove zaštite i spašavanja na području Tuzlanskog kantona, broj: 18/1-44/12 od 31.05.2013 godine

R.b. Privredna i druga pravna lica	
1.	JZU Dom zdravlja Sapna
2.	JP Elektrodistribucija Tuzla- poslovnica Sapna
3.	JP „Šume TK“ d.d. Kladanj, ŠG Vlaseničko- Jelica Sapna
4.	Veterinarska stanica Sapna
5.	Radio „Glas Drine“ Sapna
6.	DOO „Fontana“ Sapna
7.	DOO „Eniks Neri“ Sapna
8.	DOO „Adsa“ Sapna
9.	DOO „Rubus“ Sapna
10.	DOO „Čeketalo promet“ Vitinica
11.	DOO „Međeđa promet“ Međeđa
12.	DOO „Zeno turs“ Vitinica
13.	DOO „Kahrib“ Sapna
14.	DOO „Mol Promet“
15.	DOO „Građa promet Delić“ Sapna
16.	JU OŠ Sapna
17.	MŠŠ Sapna
18.	DOO „B1 Company“ Sapna
19.	DOO „Manta“ Sapna

Tabela 6. Općina Sapna

Izvor: Informacija Kantonalne uprave civilne zaštite TK-a o privrednim i pravnim subjektima koji su dužni organizovati i provoditi poslove zaštite i spašavanja na području Tuzlanskog kantona, broj: 18/1-44/12 od 31.05.2013 godine

R.b. Privredna i druga pravna lica	
1.	JP „Vodovod i kanalizacija“ d.d. Srebrenik
2.	JP „9 Septembar“ d.d. Srebrenik
3.	JZU „Dom zdravlja“ Srebrenik
4.	JU „Veterinarska stanica“ Srebrenik
5.	JU „Crveni križ“ Srebrenik
6.	Udruženje građana Klub spasilaca „Gradina“ Srebrenik
7.	Udruženje građana Vatrogasno društvo Srebrenik
8.	ITK „Musić“ Srebrenik

Tabela 7. Općina Srebrenik

Izvor: Informacija Kantonalne uprave civilne zaštite TK-a o privrednim i pravnim subjektima koji su dužni organizovati i provoditi poslove zaštite i spašavanja na području Tuzlanskog kantona, broj: 18/1-44/12 od 31.05.2013 godine

R.b. Privredna i druga pravna lica

1.	DOO „Izgradnja“ Teočak
2.	Podružnica Elektrodistribucija Tuzla, Upravna zgrada brane jezera Sniježica
3.	JZU „Dom zdravlja“ Teočak
4.	Veterinarska stanica Teočak
5.	JKP Teočak d.o.o.
-

Tabela 8. Općina Teočak

Izvor: Informacija Kantonalne uprave civilne zaštite TK-a o privrednim i pravnim subjektima koji su dužni organizovati i provoditi poslove zaštite i spašavanja na području Tuzlanskog kantona, broj: 18/1-44/12 od 31.05.2013 godine

U općini Živinice Plan zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća još uvijek nije donesen te pravna lica nisu upoznata sa obavezama koji proizilaze po tom osnovu.²⁸

Na području Tuzlanskog kantona koncentrirani su veoma značajni privredni, industrijski, kulturni i sportski kapaciteti. Veliki broj objekata na ovom području se od posebnog značaja za općine, kanton i Federaciju BiH. To su prije svega objekti u oblasti energetike, industrije, objekti u oblasti građevinarstva, benzinske pumpe, trafo stanice, zatim objekti u oblasti nauke, kulture, obrazovanja, zdravstvene zaštite, te objekti u oblasti finansija, saobraćaja, ugostiteljstva, vodoprivrede, kao i objekti općinskih, kantonalnih, federalnih i državnih organa.

Kantonalna uprava civilne zaštite u okviru svojih nadležnosti, između ostalih obavlja i poslove inspeksijskog nadzora koji se odnose na organiziranje i funkcioniranje civilne zaštite iz nadležnosti kantona u kantonalnim organima uprave, kantonalnim ustanovama, općinama i pravnim licima od značaja za kanton i općinu.

S tim u vezi inspektori KUCZ prate stanje i oblik organiziranja civilne zaštite u pravnim licima iz člana 32. Zakona, donošenje planskih i programskih dokumenata kao i realizaciju obaveza koje iz njih proizilaze, provođenje planiranih aktivnosti i mjera zaštite i spašavanja,

²⁸ Podaci su preuzeti iz Informacije Kantonalne uprave civilne zaštite TK-a o privrednim i pravnim subjektima koji su dužni organizovati i provoditi poslove zaštite i spašavanja na području Tuzlanskog kantona, broj: 18/1-44/12 od 31.05.2013 godine

opremanje i osposobljavanje zaposlenika u pravnim licima za njihovo djelovanje i učešće u zaštiti i spašavanju te ispunjavanje drugih zakonskih obaveza.

6. Zakonske odredbe i sprovođenje zaštite i spašavanja u TK

U skladu sa Zakonom o zaštiti i spašavanju i Zakonom o zaštiti od požara instaliran je odgovarajući sistem zaštite i spašavanja na području Tuzlanskog kantona. To je učinjeno kroz:

- Donošenje Zakona o zaštiti i spašavanju i Zakona o zaštiti od požara na nivou kantona,
- Formiranje Kantonalne uprave civilne zaštite,
- Imenovanje Kantonalnog štaba civilne zaštite,
- Imenovanje Kantonalne komisije za procjenu šteta,
- Imenovanje službi zaštite i spašavanja,
- Donošenje: Procjene ugroženosti od prirodnih i drugih nesreća, Programa razvoja zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća, Procjene ugroženosti i Plana zaštite od požara,
- Donošenje odluka o zaštiti i spašavanju od prirodnih i drugih nesreća i odluka o zaštiti od požara i vatrogastvu općina,
- Formiranje službe civilne zaštite kao službe za upravu općine (izuzev općine Teočak),
- Formiranje općinskih operativnih centara civilne zaštite u okviru općinskih službi civilne zaštite (izuzev općina: Doboj Istok, Lukavac, Sapna, Teočak i Živinice),
- Formiranje profesionalnih jedinica vatrogasne zaštite u okviru općinskih službi civilne zaštite (na općinama: Banovići, Gračanica, Lukavac, Kalesija, Srebrenik i Tuzla),
- Imenovanje općinskih štabova civilne zaštite,
- Imenovanje općinskih komisija za procjenu šteta,
- Imenovanje službi zaštite i spašavanja,
- Instaliranje sistema zaštite i spašavanja u većini pravnih lica u skladu sa propisima,
- Donošenje procjena ugroženosti, planova zaštite i spašavanja i programa razvoja zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća,
- Donošenje procjena ugroženosti i planova zaštite od požara.

Primjena Zakona o zaštiti i spašavanju u nekim općinama zbog ekonomskih razloga i nedorečenosti propisa nije do kraja provedena u kadrovskoj popuni i statusu općinskih službi civilne zaštite u okviru kojih nisu formirani općinski operativni centri civilne zaštite i

profesionalne vatrogasne jedinice. Zbog nedorečenosti propisa nisu formirane jedinice civilne zaštite opće namjene i imenovani povjerenici civilne zaštite.

U većini općina i pravnih lica nije implementiran Zakon o zaštiti od požara.

Sve navedeno nije garancija za kvalitetan i brz odgovor prilikom nastanka većih nesreća posebno od požara. To se donekle nadoknađuje kroz nadležnosti općinskih štabova civilne zaštite ali za kvalitetan odgovor instaliranog sistema zaštite i spašavanja i zaštite ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća, potrebno je što prije izvršiti potpunu implemetaciju navedenih zakona, formirati, opremiti, obučiti i osposobiti snage civilne zaštite kako bi se mogao pružiti kvalitetan odgovor u slučaju prirodne ili druge nesreće.²⁹

7. Vrste i količine MTS-a i opreme privrednih društava potrebnih za sprovođenje ZiS-a u TK

Vrsta i količina MTS-a struktura civilne zaštite, koja su potrebna za sprovođenje predloženih mjera zaštite i spašavanja određeni su propisanim okvirnim materijalnim formacijama za sve strukture civilne zaštite. Sve strukture civilne zaštite (Općinske službe, Kantonalna uprava, općinski i štabovi civilne zaštite u MZ, Kantonalni štab i jedinice opće i specijalizovane namjene) trebale bi biti opremljene odgovarajućim materijalno-tehničkim sredstvima i opremom, u skladu sa, sada važećim okvirnim materijalnim formacijama, ali na žalost, trenutno stanje opremljenosti svih struktura civilne zaštite u općinama i na nivou TK je krajnje loše, odnosno ne odgovara minimalnim potrebama za preduzimanje odgovarajućih mjera u akcijama zaštite i spašavanja, u slučaju prirodne i druge nesreće.

Gotovo sva neophodna materijalno-tehnička sredstva i oprema, za potrebe zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara, u slučaju prirodne i druge nesreće, obezbjeđuje se putem mobilizacije istih od privrednih društava, javnih preduzeća, općinskih službi, javnih ustanova, drugih pravnih subjekata i građana koji raspolazu odgovarajućim materijalno-tehničkim sredstvima i opremom, koja se nalazi na popisu u općinskim službama civilne zaštite.

Za predložene mjere zaštite i spašavanja, također, se koriste, zavisno od intenziteta prirodne i druge nesreće i zavisno od veličine područja koje je zahvaćeno prirodnom i drugom nesrećom, osim MTS-a civilne zaštite i odgovarajuća MTS-a privrednih društava, javnih

²⁹ Kantonalna uprava civilne zaštite TK, 2015, Djelovanje u kriznim situacijama: odgovor sistema zaštite i spašavanja Tuzlanskog kantona na poplave u 2014. godini i mjere za poboljšanje stanja, Heinrich Boll Stiftung Bosnia and Herzegovina, CEE- Centar za ekologiju i energiju, Tuzla

preduzeće, javnih službi, komunalnih preduzeća, općinskih službi, kantonalnih organa uprave, građana i drugih pravnih subjekata koji raspolažu odgovarajućim MTS-a. Na osnovu prethodno iznešenih činjenica vidimo da se sistem ZIS-a u potpunosti ovisi i oslanja na kapacitete privrednih subjekata i njihova MTS-a.

OSCZ u svojim evidencijama imaju popis svih MTS-a i druge opreme sa kojom raspolažu strukture civilne zaštite u općini, kao i popis MTS-a i druge opreme sa kojom raspolažu odgovarajući pravni subjekti u općini, kao i građani. Navedena MTS-a i oprema mogu se, po Federalnom zakonu o zaštiti i spašavanju, mobilisati od navedenih subjekata, u slučaju izbijanja prirodne i druge nesreće, uz odgovarajuću finansijsku naknadu i na način kako je to propisano Federalnim zakonom o zaštiti i spašavanju.

Do sada nisu rađeni nikakvi predračuni potrebnih finansijskih sredstava za nabavku neophodnih MTS-a i druge opreme za opremanje svih struktura civilne zaštite, za potrebe preduzimanja akcija zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, ali je sigurno da su, za ove potrebe, potrebna znatna sredstva, imajući u vidu da sve strukture civilne zaštite raspolažu minimalnim MTS-a i opremom za zaštitu i spašavanje, a postojeća oprema je potpuno zastarjela, dotrajala a dijelom i oštećena. Neophodno je, u što kraćem roku, formirati jedinice civilne zaštite opće namjene, na nivou općina, i opremiti ih sa svim potrebnim MTS-a i opremom koja je bitna za efikasno djelovanje u situaciji kada se preduzimaju akcije zaštite i spašavanja, u slučaju prirodne i druge nesreće.

U privrednim društvima i drugim pravnim subjektima iz člana 32. stav. 1. Federalnog zakona o zaštiti i spašavanju postoje određena MTS-a i oprema za preduzimanje akcija zaštite i spašavanje, ali bi i u ovim pravnim subjektima bilo neophodno sačiniti planove nabavke specijaliziranih MTS-a i opreme za poslove zaštite i spašavanja, za šta bi ovi subjekti trebali obezbijediti i neophodna finansijska sredstva.

Općinske službe i organi uprave TK ne raspolažu gotovo nikakvim MTS-a i opremom za potrebe zaštite i spašavanja što predstavlja ozbiljan problem za ispunjavanje zakonske obaveze, navedenih subjekata, u zaštiti i spašavanju. Glavni izvor finansiranja nabavke MTS-a i opreme, kao i drugih potreba struktura civilne zaštite, su finansijska sredstva koja se dobiju na osnovu zakonske obaveze izdvajanja, od strane svih privrednih društava i građana koji obavljaju samostalnu djelatnost, iznosa od 0,5

% od isplaćene neto plate zaposlenika u radnom odnosu i svih lica angažovanih po ugovoru o djelu i po ugovoru o vršenju privremenih i povremenih poslova.

III DIO. PRIVREDNI SUBJEKTI NJIHOVA ULOGA, ORGANIZOVANJE I ANGAŽMAN U SISTEMU ZIS-A U TUZLANSKOM KANTONU

1. Angažman i saradnja privrednih subjekata u sistemu ZIS-a lokalnih zajednica na području Tk-A

Privredni subjekti su ključan i neizostavan partner sistema ZIS-a. Njihova uloga je značajna posebno u dijelu angažmana infrastrukture i resursa usljed sprovođenja mjera ZIS-a. Bez obzira da li bili dio službe Civilne zaštite ili angažovani izvan službe privredni subjekti, njihova mehanizacija i oprema, ljudstvo i infrastruktura su neizostavan partner.

1.1 Privredni subjekti u sistemu ZIS-a Općine Čelić

Općinski štab civilne zaštite općine Čelić u svom radu i bivstvovanju u sklopu svojih redovni aktivnosti koje obavlja i koje su mu dodijeljene u skladu sa pozitivnim propisima u punom kapacitetu ostvaruje saradnju sa privrednim subjektima.

Privredni subjekti su snage bez kojih bi sistem zis-a bio nezamisliv, njihova oprema, resursi i infrastruktura predstavljaju osnovni fundamentalni dio sistema zis-a ljudi, materijalnih i drugih dobara na području općine Čelić.

U sistemu ZIS-a na području općine Čelić formirane su sljedeće službe koju čine privredni subjekti sa područja Općine Čelić :

a) Veterinarska služba pri JP Veterinarska stanica doo Čelić

Zadaci veterinarske službe su:

- Praćenje zdravstvenog stanja stočnog fonda;
- Sprečavanje širenja zoonoza;
- Osiguranje klanja zdrave stoke i puštanje u promet zdravog mesa;

- Praćenje ispravnosti mlijeka, mesa i drugih namirnica životinjskog porijekla koje se koriste za ishranu;
- Dekontaminacija životinja i namirnica životinjskog porijekla;
- Asanacija terena.³⁰

b) Komunalna služba pri Javnom komunalnom preduzeću „Čistoća“ Čelić

Zadaci komunalne službe su:

- Obezbeđenje stanovništva pitkom vodom;
- Čišćenje i uređenje naseljenih mjesta;
- Učešće u asanaciji terena.³¹

c) Građevinska služba pri DOO „Papilon“ Čelić

Zadaci građevinske službe su:

- Raščišćavanje komunikacija;
- Održavanje prohodnosti putnih komunikacija;
- Pronalaženje zatrpanih ljudi i životinja;
- Izvlačenje iz ruševina;
- Pravljenje prolaza kroz ruševine;
- Učešće u odbrani objekata i naseljenih mjesta od poplava;
- Rušenje oštećenih objekata;
- Izgradnja skloništa osnovne zaštite;
- Izgradnja protiv požarnih prepreka;
- Učešće u asanaciji terena;³²
- Učešće u evakuaciji.

Iz iznešenih podataka možemo zaključiti da privredni subjekti koji gravitiraju na području Općine Čelić su ključni partneri sistema ZIS-a ljudi, materijalnih i drugih dobara od svih vidova ugrožavanja i kao takvi su neizostavan faktor u svim fazama djelovanja.

³⁰ Procjena ugroženosti područja Općine Čelić od prirodnih i drugih nesreća 2016. str 94

³¹ Procjena ugroženosti područja Općine Čelić od prirodnih i drugih nesreća 2016. str 95

³² Procjena ugroženosti područja Općine Čelić od prirodnih i drugih nesreća 2016. str 94

Pobrojani zadaci i povjerene nadležnosti službi ukazuju na to da je sistem ZIS-a nemoguć i ovisan o saradnji sa privrednim subjektima u svim fazama djelovanja unutar sistema ZIS-a.

1.2 Angažman privrednih subjekata u akcijama ZIS-a na Općini Čelić

Uslijed obilnih sniježnih padavina i ekstremno niskih temperatura koje su zahvatile prostor Bosne i Hercegovine pa samim tim i područje općine Čelić, u periodu od 04.02. do 22.02. 2012.god. došlo je do zavejavanja brojnih lokalnih puteva odnosno do blokiranja kretanja stanovništva u brdskim naseljima općine Čelić³³.

Shodno proglašenju stanja prirodne nesreće na području Federacije BiH i Odlukom Kantonalnog štaba civilne zaštite o proglašenju prirodne nesreće uzrokovane sniježnim padavinama i niskim temperaturama na prostoru Tuzlanskog kantona, Općinski štab civilne zaštite Čelić je 06.02.2012.godine sa početkom u 09,30 sati održao sastanak na kojem je analizirano stanje na prostoru općine Čelić nakon obilnih sniježnih padavina i niskih temperatura te usvojili niz zaključaka:

- Naredbom obavezati Općinskog komunalnog inspektora da zajedno sa Službom civilne zaštite zaštite pod hitno izda rješenja za uklanjanje snijega ispred poslovnih i stambenih objekata fizičkim i pravnim licima na prostoru općine Čelić.
- Policijska stanica u okviru svojih nadležnosti i regulisanja saobraćaja treba poduzeti određene korake na sprečavanju parkiranja automobila na prostorima koja mogu biti uzrok nekvalitetnog čišćenja puteva od snijega.
- Naredbom obavezati JU Centar za socijalni rad da u okviru svojih nadležnosti na prostoru cijele općine Čelić obiđe porodice u kojima žive stare i iznemogle osobe, te se upoznaju sa situacijom njihovih potreba hrane i ogrjeva, te izvještavati Općinski štab CZ o poduzetim aktivnostima u roku od 24 sata.
- Naredbom obavezati JKP „Čistoća“ Čelić da organizuje dežurnu službu za registrovanje i otklanjanje kvarova na vododistributivnoj mreži naselja na prostoru općine Čelić.
- Zadužuje se Služba Civilne zaštite i služba informisanja da pripreme obavještenje za građanstvo i pravna lica o ograničenom kretanju građana u otežanim uslovima niskih

³³ Informacija štaba Civilne zaštite Općine Čelić

temperatura i sniježnih padavina, parkiranju vozila na trotoarima i nepropisnim lokacijama koje ometaju redovno čišćenje putnih komunikacija.

- Služba civilne zaštite da kordinira rad službe za održavanje prohodnosti puteva i firme DOO „Papilon“ da uz upotrebu dva vozila za čišćenje puteva posvete posebno pažnju čišćenju naselja nastanjenom povratničkom populacijom i naseljima u brdskim i udaljenim naseljima od centra općine Čelića u kojima žive uglavnom stare i iznemogle osobe (Gajevi, Brdo-Čelić, Drijenča, Velino selo, Visori i Sitari).

- Zadužuje se JKP „Čistoća“ Čelić da mobilizira kamion za odvoz nagomilanog snijega na frekventnim lokacijama (kod semafora-Čelić, Brdo -Čelić, kod Doma zdravlja Čelić, lokacija oko općinskog administrativnog centra i Policijske stanice, na mostovima i dr.).

- Sve organizacione jedinice su obavezne dostavljati izvještaje Službi civilne zaštite svakog dana do 09,00 sati kako bi se satavljao zbirni izvještaj za Kantonalnu upravu civilne zaštite.

- Konstatovano je da na prostoru općine Čelić bez obzira na određene nedostatke i kašnjenja u održavanju prohodnosti puteva nije bilo potrebe za proglašenje prirodne nesreće izazvane sniježnim padavinama i niskim temperaturama iz razloga što su sve službe iz svojih nadležnosti spremno dočekale najavljujivane sniježne padavine i adekvatno se organizovale s ciljem obezbjeđivanje normalnih uslova za građane općine Čelić.³⁴

Iz navedenih zaključaka donešenih na štabu Civilne zaštite Općine Čelić možemo vidjeti da su privredni subjekti odnosno službe Civilne zaštite promptnom reakcijom uspješno odgovorile izazovima u prava dva dana (04.02. do 06.02.), usljed sniježnih nanosa i niskih temperatura. Također se može konstatovati da nije bilo potrebe za proglašavanjem prirodne nesreće i da su privredni subjekti „Papilon“ DOO Čelić i JKP Čistoća Čelić sa područja Općine Čelić stavlajući naraspolaganje svoje resurse doprinijeli tom uspjehu.

Općinski načelnik uslijed stanja na terenu koje je bilo alaramantno u ponedjeljak 06.02.2012.god. u poslijepodnevnim satima a prateći Odluke Federalnog i kanonalnog štaba Civilne zaštite, donio je Odluku o proglašavanju prirodne nesreće nastale uslijed velikih sniježnih padavina i niskih temperatura na prostoru općine Čelić³⁵. Zaključujemo da su privredni subjekti kao nosioci aktivnosti na ZIS-u stanovništva, materijalnih i drugih dobara

³⁴ Zaključak sa štaba Civilne zaštite Općine Čelić

³⁵ Odluka o proglašenju stanja prirodne nesreće na području Općine Čelić od 06.02.2012.g. broj 02-44-218/12

svojom reakcijom i svojim kapacitetima doprinijeli stabilizaciji prilika Odluka o proglašenju stanja prirodne nesreće je bila koordinirana aktivnost sa višim instancama.

Općinski štab civilne zaštite je od proglašenja prirodne nesreće u stalnom zasijedanju , pratio je stanje na terenu, pratio realizaciju sprovođenja Naredbi od strane Federalnog, Kantonalnog i Općinskog štaba civilne zaštite, prikupljao informacije sa terena te koordinirao aktivnostima sa službama održavanja puteva, JKP "Čistoća" Čelić, JZU „Dom zdravlja“ Čelić, JU „Centar za socijalni rad“ Čelić, Policijskom stanicom u Čeliću i predstavnicima štabova civilne zaštite u mjesnim zajednicama

Služba održavanja puteva je bila mobilna u cijelom periodu proglašenja prirodne nesreće i maksimalno su ulagali napor da se čiste lokalni putevi do najudaljenijih dijelova naselja u MZ Drijenča, naselju Visori i Sitari, Gornji Humci, Velino selo i dr naselja u brdskom području općine Čelić te su ulagani nadljudski naponi da se omoguće prilaz najudaljenijim naseljima općine Čelić.

Sniježne padavine su onemogućavale ekipama za čišćenje da obavljaju svoje poslove, jer općina Čelić zbog dužine lokalni puteva (oko 80 km) koje održava, se nalazi u veoma teškoj situaciji obezbjeđenja i čišćenja istih, jer su iscrpljena finansijskih sredstava iz općinskog budžeta izazvan slabim prilivom finansijskih sredstava u toku februara mjeseca što je činilo situaciju alarmantnom.³⁶

Uposlenici JU „Centar za socijalni rad“ Čelić su pratili situacija na terenu te su izvršili obilazak socijalno ugroženih porodica i upoznali se sa njihovom situacijom. U saradnjisa Crvenim križom općine Čelić uručeni su 37 paketa pomoći hrane, deka, spužve i pelene za ugrožena domaćinstva u naseljima Sitari, Visori, Drijenča, Nahvioci, Velino selo, Čelić, Vražići i dr.

Općinski komunalni inspektor je na terenu i na licu mjesta sprovodio naredbe Komadanta općinskog štaba Civilne zaštite o upozorenjima za uklanjanje snijega sa trotora i ispred poslovnih i stambenih objekata te Naredbe za uklanjanje snijega ispred zdravstvenih i obrazovnih ustanova na području općine Čelić.

Snadbijevanje vodom na prostoru općine Čelić nije bilo zadovoljavajuće jer je dolazilo do prekida u napajanju vodom u dijelovima naselja Brnjik, Velino selo, Nahvioci i Čelić.

³⁶ Informacija od Štaba civilne zaštite Općine Čelić

Mobilne ekipe JKP „Čistoća“ Čelić su reagovale na terenu i vršile otklanjanje kvarova. Zdravstvena zaštita na prostoru općine Čelić je bilo pod kontrolom. JKP „Čistoća“ Čelić je dao ogroman doprinos, posebno u dijelu vodosnadbijevanja stanovništva i čišćenja puteva od sniježnih nanosa.

Pristup stanovnika zdravstvenim ustanovama na području općine Čelić je bio otežan zbog sniježnih padavina ali su zdravstveni radnici pružali usluge i putem mobilnih timova. Odvoz bolesnika do UKC-ea Tuzla odvijao se nesmetano regionalnim putem do Tuzle.

Na prostoru općine Čelić obustavljen je bio rad u tri osnovne škole i jednoj srednjoj školi u periodu od 06.02. do 14.02.2012.godine. Prilazi objektima obrazovnih ustanova (osnovnim i srednjoj školi) na području općine Čelić su bili otežani zbog sniježnih nanosa na trotoarima i nepostojanja pješačkih zona na lokalnim putevima.

Snadbijevanje električnom energijom na cijelom području općine Čelić odvijalo se bez problema. Površina teritorije Općine Čelić obuhvaćena prirodnom nesrećom bila je obuhvaćena u cjelosti.

Na području koje je obuhvaćeno prirodnom nesrećom izazvanom sniježnim padavinama i niskim temperaturama živi oko 15.000 hiljada stanovnika, 100% stanovništva općine Čelić bilo ugroženo prirodnom nesrećom. Materijalne štete su uočene najčešće na krovovima porodičnih stambenih objekata u svim naseljima općine Čelić

U cilju zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara angažovan je Štab Civilne zaštite Općine Čelić koji se u potpunosti angažovao na zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara te je također bilo angažovano nekoliko privrednih subjekata, među njima ključni partneri bili su DOO „Papilon“ Čelić i JKP „Čistoća“ Čelić za otklanjanje opasnosti potpunog zavejavanja lokalnih puteva na prostoru općine Čelić.

U toku prirodne nesreće pojavio se strah od pojave poplava i klizišta, ukoliko se bude snijeg naglo topio tako da je federalni i Kantonalni štab civilne zaštite izdao Naredbe o preventivnim mjerama za sprečavanje nove prirodne nesreće. U Takvim okolnostima Općinski štab civilne zaštite je 17.02.2012.godine izvršila analizu vodotoka na prostoru općine Čelić i konstatovao sljedeće:

Da bi se opasnost od poplava umanjila ili u potpunosti uklonila bilo neophodno preduzeti sljedeće mjere i aktivnosti :

- Čišćenje i uređenje korita rijeke Šibošnice uzvodno od kamene brane u dužini od 200m i širini 15 m.

Otvori na brani su zapušeni tako da voda ide samo preko kamenog praga što ugrožava branu i dio ispred brane. Na ovom dijelu treba uraditi:

- Izvršiti čišćenje i izvlačenje šljunka iz predviđenog prostora za akumulaciju a materijal odvesti na oštećeni dio pored rijeke na udaljenosti oko 800m;
- Izvršiti kanalisanje korita rijeke u dužini 200 m;
- Izvršiti sječu i uklanjanje šiblja i drveća;
- Čišćenje i kanalisanje korita rijeke na potezu Most na rijeci Šibošnici u Brnjiku do Brane u Vražićima u dužini 2000 m;
- Čišćenje i uređenje dijela korita rijeke Šibošnice od Stadiona u Šibošnici do pod naselje Nahvioci u dužini od 1000 m;
- Čišćenje i uređenje korita Humačke riječice na potezu Ambulanta-OŠ Humci u dužini od 600 m;
- Čišćenje i uređenje korita rijeke Šibošnice kod mosta u Čeliću , uzvodno i nizvodno od mosta, cca.2000 m;
- Čišćenje i uređenje korita rijeke Gnjice kroz naselje Čelić;
- Čišćenje i sanacija oštećenih dijelova zaustavnih brana na Čeličkoj rijeci;
- Čišćenje i sanacija oštećenih dijelova zaustavnih brana na Jurovačkom potoku u Brnjiku;
- Otčepljavanje i čišćenje propusta na regionalnom putu Čelić-Brnjik-Šibošnica-Tuzla

(na lokalitetu kod stadiona u Ratkovićima) i na regionalnom putu Čelić – Brčko (kod objekta „Male Privrede“);

Predmetne aktivnosti iz oblasti ZIS-a će izvršiti DOO „Papilon“ Čelić Građevinska služba i JKP Čistoća Čelić, Komunanlna služba³⁷.

Iz prethodno iznešenih inofrmacija štaba CZ Čelić, Naredbi i Preporuka, zaključujemo da su privredni subjekti „Papilon“ doo Čelić i JKP „Čistoće“ Čelić ključni partneri sistema ZIS-a Općine Čelić bez kojih bi svaka radnja i aktivnost, neovisno u kojoj fazi djevlovanja, bili nezamislivi. Nakon operativne faze ZIS-a gdje su privredni subjekti svojim kapacitetima

³⁷ Zaključak sa Štaba Civilne zaštite Općine Čelić

odgovarali izazovima snijega i mraza, sada vidimo da su bili pripravnici i operativni u nekim drugim fazama, kao što je ova preventivnog karaktera kojom se imalo namjera poduzeti radnje na preveniranju posljedica od mogućih poplava usljed naglog topljenja snijega.

Predmetne Naredbe koje je na prijedlog Štaba Civilne zaštite izdao komandant Civilne zaštite Općine Čelić, su uspješno realizovane i samim tim stanovništvu Općine Čelić obezbijeđen nesmetan radi i funkcionisanje usljed elementarne nepogode mraza i snijega te su poduzete aktivnosti na preveniranju posljedica od mogućih poplava.

1.2 Privredni subjekti i njihova uloga u sistemu ZIS-a Općine Gračanica

Privredni subjekti u Planu ZIS-a Općine Gračanica

R.B.	Naziv pravnog lica	Faza preventivne zaštite	Faza spašavanja	Faza otklanjanja posljedica
1.	2.	3.	4.	5.
	<p>Pravna lica iz oblasti građevinarstva:</p> <p>„Roading“ d.o.o., „Gramat“ d.o.o., „Zlatno polje“ d.o.o., „Transport i mehanizacija“ d.o.o., „Kamenolom Drijenča“ d.o.o., „FAB“ d.o.o., „Tage“ d.o.o., „Niskogradnja Dževad Kapetančić“, „Niskogradnja vl. Samir Dedić“, „Amgrad“ „Bau cop“ Gračanica; „Sagra“ d.o.o. Gračanica d.o.o. i drugi po potrebama OpSZ</p>	<p>Provode pripreme za zaštitu i spašavanje od prirodnih i drugih nesreća, donose i razrađuju planove zaštite i spašavanja, planiraju i osiguravaju materijalno tehnička sredstva za provođenje mjera z i s, organizuju jedinice i povjerenike civilne zaštite, opremaju te jedinice i povjerenike potrebnom opremom i sredstvima i osposobljavaju ih za njihovo učešće u zaštiti i spašavanju, između ostalog:</p> <ul style="list-style-type: none"> - donose odgovarajuće normativne akte o korištenju opreme i tehničkih sredstava koja se koristi u procesu vršenja redovne djelatnosti iz oblasti niskogradnje i visokogradnje i provođenje preventivnih mjera u toj oblasti, kao i stvaranje uslova da se ta sredstva i oprema u određeno vrijeme mogu staviti na raspolaganje radi provođenja operativnih mjera. 	<p>Organizuju i provode mjere zaštite i spašavanja po naredbama Federalnog, Kantonalnog i Općinskog štaba civilne zaštite, a naročito:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hitna sanacija klizišta i odrona, spašavanje unesrećenih od klizišta i odrona, - zaštita od poplava, spašavanje unesrećenih u poplavama, - Z i S od šumskih požara-izgradnja pp prepreka, prosijecanje požarnih puteva i sl. - organizuju spašavanje ljudi u ruševinama i raščišćavanje ruševina, - vrše vizuelnu i tehničku kontrolu oštećenih i porušenih objekata, - preduzimaju mjere da se izvrši podupiranje, razupiranje i osiguranje pomjerenih i oštećenih konstrukcija i objekata, - organizuju kontrolirano rušenje objekata koji se ne mogu sanirati, - preduzimaju mjere na prevoženju i deponovanju građevinskog šuta i raščišćavanje puteva. 	<ul style="list-style-type: none"> - vrše raščišćavanje ruševina, osposobljav. putnih komunikacija, sanacija klizišta, čišćenje i uređenje vodotoka, izrada zaštitnih nasipa, sa drugim nadležnim ustanovama učestvuju u asanaciji terena, - organizuju aktivnosti na stvaranju smještajnih stambenih i drugih uslova za život ljudi na pogođenom području, - prikupljaju podatke i utvrđuju obim posljedica koje su nastale djelovanjem prirodne ili druge nesreće na stambene i druge zgrade i objekte na pogođenom području.³⁸

³⁸ Tabela iz Plana ZIS-a Općine Gračanica

Općina Gračanica 2014. Godine je bila pogođena razornim poplavama usljed čega je na snazi bilo stanje prirodne nesreće. Općinski štab Civilne zaštite je kontinuirano zasijedao i donosio niz Odluka i Naredbi, te u tom smislu tražen je angažman privrednih subjekata radi zaštite i spašavanja ljudi, materijalnih i drugih dobara.

Komandant Općinskog štaba civilne zaštite - Općinski načelnik je u ranim jutarnji satima sa članom štaba - sekretarom Crvenog križa Gračanica obišao veći dio grada i zbog situacije koja je vladala na terenu sazvao sjednicu Općinskog štaba civilne zaštite za 08,30 sati. Sjednici su pored članova Štaba prisustvovali direktori javnih preduzeća: „Komus”, „Vodovod i kanalizacija” i „Elektrodistribucija”.

Na sjednici je prezentovano stanje na terenu, konstatovano da je ono vrlo teško i da ima veliki broj poplavljenih objekata u gradu, kako stambenih, privrednih, tako i infrastrukturnih.

Visok vodostaj i snaga rijeka Sokoluše i Drijenče izazvali su plavljenje i štetu na objektima koji nisu bili plavljeni u maju mjesecu, a najteža situacija je bila u firmama: Jadrina, Dusa komerc, Plastex, Veterinarska stanica, Transport, Plamingo, Chromoplast, Megati, Isowood, Toplane i dr. Porastom vodostaja rijeke Spreče još je veći broj objekata bio pod vodom, tako da su svi objekti u industrijskoj zoni bili poplavljeni uz ogromne štete.

Zbog porasta nivoa vode na poplavljenim površinama u industrijskoj zoni je isključena struja na glavnoj trafo stanici, pa je grad bez struje bio skoro 24 sata. Nestanak struje uslovio je i nestanak vode, pa je grad i bez vode bio duži period, pojedini dijelovi grada duže zbog otklanjanja kvarova na mreži. U tim satima sva pažnja je usmjeravana na pomoć u sprečavanju plavljenja stambenih objekata u gradu, uz pomoć građana-vlasnika objekata.

JP Komus, Vodovod i kanalizacija, Roding, Husanović, Kamenolom Drijenča, Transport i mehanizacija, Gramat, Fab, Zlatno Polje i druga angažovana preduzeća sa svojim ljudstvom i mehanizacijom su uklanjali prepreke u koritu kako bi se smanjilo plavljenje, zajedno sa pripadnicima Profesionalne vatrogasne jedinice, sjekli drveće i izvlačili iz korita, uklanjali nanose da se uspostave komunikacije i sl. Donesena je naredba da se zbog velike količine vode i ustave vode koja je plavila MZ Pribavu i nizvodno privredna lica, prosiječe put za Sočkovac kako bi se omogućilo oticanje vode i smanjilo plavljenje privrednih i stambenih objekata.³⁹

³⁹ Informacija Općinskog štaba Civilne zaštite Gračanica o poduzetim aktivnostima u vrijeme proglašenja prirodne nepogode od poplava i klizišta na području općine Gračanica u periodu od 31.05. do 01.06.2010.godine

Nekoliko ekipa je upućeno u sve mjesne zajednice, kako bi se procijenilo stanje ugroženosti na drugim terenima, a isti dan u popodnevnom satima sazvana je i druga sjednica Općinskog štaba civilne zaštite, na kojoj je zaključeno da se za potrebe nužne sanacije i uspostavljanja komunikacija angažuju građevinske firme koje su i do tada angažovane.

Upućene su naredbe BH Telecomu, Eko toplani Gračanica i „JP „Vodovod i kanalizacija” za uklanjanje instalacija sa pješačkih mostova na Lukama prema Sportskoj dvorani i Ulici Riječka, prema Domu zdravlja, naredbe su izvršene te su pomenuta privredna lica svojim aktivnostima upostavili normalizaciju kretanja pješaka.

Po povlačenju vode iz poplavljenih dijelova grada i drugih mjesnih zajednica pristupilo se čišćenju objekata, dvorišta i uklanjanju smeća i otpada, čišćenju i pranju privrednih objekata, te njihova dezinfekcija od strane Veterinarske stanice Grčanica. Angažovana su vozila i ljudstvo JP Komus i PVJ Gračanica, a radnici preduzeća Komus imali su problema u izvođenju radova na čišćenju rječice Drijenče zbog onemogućavanja od strane vlasnika objekata i parcela uz vodotok. Putem programa Radio Gračanice pozivani su građani da preuzmu dezinfekcioni materijal iz Doma zdravlja, uz davanje uputstava od stručnog osoblja te zdravstvene ustanove. Uz angažovanje građevinskih preduzeća krenula je uspostava nužnih komunikacija u svim mjesnim zajednicama, otklonjeni su kvarovi na vodovodu i grad je uredno snabdjeven vodom, a i strujom.

Iz navedenih aktivnosti koje su imale za cilj ublažiti posljedice od poplava te pokušati prevenirati nastanak veće štete primijetno je da su sve aktivnosti u tom smislu vođene od strane privrednih subjekata općine Gračanica. Privredni subjekti su evidentno najznačajniji faktor sistema ZIS-a.

Općinski štab civilne zaštite Gračanica je rukovodio svim akcijama zaštite i spašavanja na području općine Gračanica. Od 05.05.2014. godine zaključno sa 01.09.2014. godine Štab je održao 27 vanrednih sjednica na kojima je razmatrana aktuelna situacija na području općine u oblasti zaštite i spašavanja i dogovorene mjere. Doneseno je ukupno 205 akata, od toga 92 naredbe o angažovanju snaga i sredstava na spašavanju ljudi i materijalnih dobara i hitnom otklanjanju posljedica prirodnih i drugih nesreća koje su pogodile područje općine Gračanica. Snage civilne zaštite su privrednih subjekti sa područja općine Gračanica koji su ključni partneri sistema ZIS-a.

Sastavni dio funkcionisanja Općinskog štaba civilne zaštite je i informisanje javnosti o njegovim aktivnostima.

U saradnji sa gotovo svim medijima (televizija, radio, novine, portali) tretirane su informacije u vezi sa aktuelnim stanjem na području općine Gračanica izazvanim poplavama, klizištima i

gradom; komandant i načelnik Štaba civilne zaštite dali su na desetine intervjua, izjava i informacija medijima kako bi javnost Bosne i Hercegovine što bolje upoznali sa situacijom na općini Gračanica i doprinieli što efikasnijem rješavanju prioriternih problema. Redovno su aktivnosti OŠCZ, naročito djelovanje na terenu, pratili Radio Gračanica, dopisništvo RTV TK i dopisništvo Dnevnog avaza.

Uspostavljanjem ovog vida saradnje sa sredstvima javnog informisanja doprinijelo je pravovremenom detektovanju ključnih problema i reagovanju u smislu angažovanja snaga i sredstava u fazi otklanjanja posljedica, te je uloga javnih emitera također jedan u nizu argumenata važnosti saradnje pravnih lica u sistemu ZIS-a.

- Profesionalna vatrogasna jedinica je bila angažovana na spašavanju lica ugroženih poplavama u Šeniku i D. Lohinji, crpljenju vode iz 25 objekata, kao i pranje 17 privrednih objekata i površina oko njih, te pranje 6 individualnih stambenih objekata i nekoliko ulica i drugih javnih površina, vršili su uklanjanje prepreka u koritu Sokoluše na Malti i Kotoruši, proštopavanje šahtova i odvodnih cijevi i sl.

- JP Veterinarska stanica je od 18.05. do 27.08.2014. godine dezinfikovala 63 privredna objekta i njihove pristupne puteve i dvorišta što iznosi oko 147.400 m², te postavila 2.859 komada različitih sredstava za deratizaciju, a dezinfikovala je i 6 stambenih objekata u Ulici Patriotske lige.

- JZU Dom zdravlja je aktivno učestvovala u zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih nesreća i dala veliki doprinos na provođenju preventivnih i operativnih mjera i zaštite stanovništva od pojave zaraznih bolesti koje su pratilac pojava prirodnih nesreća.

Tako je u prvim nesrećama izvršila dezinfekciju u 250 stambenih objekata, od toga 157 u MZ Donja Orahovica. U drugoj prirodnoj nesreći podijeljen je dezinfekcioni materijal za 302 objekta (147 u MZ Donja Orahovica, 93 u Gračanici, 39 u Miričini, 19 u Pribavi i dr.) čiju dezinfekciju su vršili sami vlasnici u saradnji sa vijećima MZ. Izvršeno je uzorkovanje vode na 50 vodnih objekata. Putem medija su informisali građane i davali uputstva na provođenju preventivnih mjera i zaštite građana od zaraznih bolesti. Donirana sredstva za deratizaciju su dostavljena Veterinarskoj stanici koja je vršila deratizaciju javnih površina, privrednih i stambenih objekata na području općine Gračanice.

- Općinska organizacija crvenog križa Gračanica je dala veliki doprinos i u kordinaciji sa OŠCZ je pomagala u izmještanju porodica koje su morale napustiti svoje domove u G.

Miričini i Rašljevi, a od maja do 26.08.2014. godine podijelila je 488 paketa hrane, 525 higijenskih paketa, kućanske aparate za 13 porodica (5 mašina za veš, 5 električnih štednjaka, 5 frižidera), 239 paketa vode (po 6 l), 87 paketa dječjih pelena, 90 paketa hrane za bebe, 139 l mlijeka, 258 komada (400 gr) mlijeka za djecu, 62 l deterdženta za suđe, 60 pari gumenih čizama, 24 kanistera za vodu, 20 dušeka za spavanje, 25 mobitela, 25 kanti jupola, 5 sušilica za sušenje prostorija (daju se na revers), kao i veći broj drugih potrepština za djecu i odrasle. Takođe, Crveni križ je dodijelio finansijska sredstva za 7 porodica koje su stradale u ovoj nepogodi, ukupne vrijednosti 15.000,00 KM. Sa licima kojima su odobrena sredstva potpisani su ugovori o međusobnim obavezama i sredstva prebačena na njihove žiro račune.

- JP „Komus” je provodio mjere zaštite i spašavanja, kao i mjere sanacije u gradu, na odbrani od poplava, čišćenju nanosa sa ulica i u koritu Drijenče, vršio uklanjanje stabala drveća, uklanjanje prepreka za mostovima i prelazima, pranje ulica i privrednih objekata i drugo. Intervencije na sprečavanju šteta od poplava, struganje, utovar i odvoz naplavljenog materijala, granja i namještaja, čišćenje kanala, pravljenje nasipa i popravka puteva u periodu od 14.05. do 03.06.2014. godine vršene su u: Pašalićima, Sportska sala, Maroko Mahala, ulivna građevina u Potok Mahali, kod Sportske sale i Karton proma, Zgrade Vega, magistralni put Grabovac, most kod Olimpa i Siće, Riječka, kod Sportske dvorane, Klanac, Lendići, Hajdarovac, ulaz u Pribavu, Bajbagina ulica, HA moda, Karton prom, korito Drijenče, korito Sokoluše.

Djelimična sanacija klizišta, uklanjanje zemlje, uklanjanje stabala i evakuacija vršena je na putu Lendići-Malešići na 2 lokacije, Ritošići, Klanac, Bajbagina ulica na 4 lokacije, Ritašići kod Bakira Mehurića, klizište kod kuće Šakušića i dr.

Saniranje korita rijeke Drijenče, sječa i vađenje oborenih stabala vršena je u vodotoku Drijenče od ušća Drijenče u Sokolušu do Maroko Mahale. Pred naprijed navedenih poslova JP Komus je vršio pranje poplavljenih područja kod Mondex proma, most kod dvorane, Šenik i D.Orahovica, a odvoz otpada poslije poplava - kontejnerima vršen je iz Helioplasta (5), Isowod (4), Suman (5), Etna (1), Donja Orahovica 6 tura i prevoz pitke vode vršen je u MZ Malešiće (6 cisterni).

Intervencije na sprečavanju šteta od poplava, struganje, utovar i odvoz naplavljenog materijala, granja i namještaja, čišćenje kanala, pravljenje nasipa i popravka puteva u periodu od 06.08. do 31.08.2014. godine vršena je u ulicama i naseljima: Branilaca grada (Grabovac), Zlatnih ljiljana (kod Medie), Skver, Ahmet Paše Budimlije, Potok Mahala, Bosanskih Kraljeva, Riječka, Patriotske lige, Varoški potok, Maroko Mahala, Hajdarovac, Malta, Malešići, Bosanskih Kraljeva, Skver, Ahmet Paše Budimlije, Ulivna građevina Japaga, Stubo,

Lendići, Varoš, Malta, Lejlekuša, Luke, kod Lido osiguranja, kod HA Mode, Hajdarovac, Riječka, kod dvorane, Riječka (zanatski) centar, kod Karton Proma, Ulica 25 maj, kod Šarene džamije, Patriotske lige, kod kuće Šišića, Bosanskih Kraljeva, Riječka (kod Vatrogasnog doma), Patriotske lige, Gračaničkih gazija, Bajbagina ulica, Ulica Polje (kod kuće Kozarića), Gračaničkih gazija, Hajdarovac, kod Sportske dvorane na 3 lokacije, Lipa, Hajdarovac, Luke (kod obdaništa).

Uređenje korita rijeke Drijenče, sječa stabala, produbljivanje i proširivanje korita rijeke Drijenče: Od mosta do kuće Ibrahima Gope, od Maroko mahale (kuća Ibrahima Gope) do mosta na Lipi (Gajevi), Drijenča od mosta kod Grina do ušća u Sokolušu, nanos ispod mosta kod Grina, most kod Grina, kod kuće Žepića i sječa stabala od mosta prema Gajevima do pilane Mujkića, korito rijeke od kuće Đulića do pilane Mujkića i korito rijeke Drijenče kod kuće Đulića .

JP "Komus" angažovan je i na uklanjanju i ukopavanju leševa animalnog porijekla u 2 slučaja, zatim pranje poplavljenih područja u Potok Mahali, ulici Ahmet Paše Budimlije, Skver, dio Bosanskih Kraljeva (do Nasko prodavnice), Riječka (do mosta Rampa), Luke - prilaz stadionu, Bajbagina ulica, kao i odvoz otpada poslije poplava iz: ulice Patriotske lige, Gračaničkih gazija 12 puta, Plastexa, Riječke, Patriotske lige 7 puta, Suman, Dusa 2 puta, RPC Superfos, Branilaca grada, Kulina Bana, Sprečanski put, Hajdarovac, Riječka 2 puta,

Zlatnih ljljana, Branilaca grada, Dusa, Jadrina 5 puta, Sprečanski put, Lejlekuša, Zlatnih ljljana, Lejlekuša, D. Orahovica 2 puta, Media 2 puta, Lejlekuša i dr. Zaključno sa 01.09.2014. godine ovo preduzeće je angažovalo slijedeća sredstva i radnu snagu: ICB-220 h, kamion-98 tura odvoza materijala, 31 cisterna vode za pranje ulica, 787 h angažovanja radnika, 66 prevoza tura traktorom, 21 h rada motorne pile za drvo, te odvezeno 79 kontejnera otpada iz domaćinstava i sa ulica.

- JP „Vodovod i kanalizacija” je imalo štete na distributivnim cjevovodima za naselje „Jug”, kod Sportske sale, štete na potisnom cjevovodu izvorišta „Soljanuša”, „Sklop-Gaj”, „Sklop II” i „Sklop III”, štete na napajanju elektropostrojenja na izvorištu „Sklop” , na dovodnom cjevovodu izvorišta „Ilidža”, na presječenim cjevovodima duž vodotoka Sokoluše, kao i štete

na kanalizacionom sistemu usljed zamuljenosti cjevovoda i revizionih šahtova. Ukupna vrijednost tih šteta procijenjena je na 215.000,00 KM. Sopstvenim angažovanjem i sredstvima uspostavljeno je normalno snabdijevanje vodom grada i MZ Pribava.

40

Privredni subjekt „Geoworks” i stručno lice iz oblasti građevinarstva su angažvani na obilasku i opservaciji klizišta na području općine i davanje uputa za interventnu sanaciju klizišta na putnim komunikacijama i davanje preventivnih mjera na zaštiti ugroženih objekata.

Od 18.05. pa do 31.08.2014. godine izvršeno je 39 terenskih dnevnih obilazaka i pri tome opservirano preko 120 klizišta i pregledano preko 140 stambenih objekata. Svaki obilazak je realizovan u prisustvu predstavnika Općine tj. lica koja su radila u Komisijama koje su kontinuirano obilazile teren po prijavama predstavnika MZ pa i samih građana. Prevažodni cilj prvih obilazaka je bio da se ustanovi stvarno stanje na terenu, procjeni rizik i preduzmu odgovarajuće mjere prevashodno na zaštiti ljudskih života pa tek onda materijalnih dobara. U tom procesu iz više desetina objekata evakuisani su njihovi korisnici jer su objekti postali opasni za dalju upotrebu a više njih su već bili u ruševnom stanju. Slijedeće aktivnosti bile su usmjerene za davanje stručnih uputa o mogućim interventnim sanacijama prekinutih putnih komunikacija kako bi se ostvario fizički kontakt sa svakim naseljenim područjem unutar Općine Gračanica. U ovom segmentu izvršeno ja na desetine intervencija na putnim komunikacijama čiji su nosioci bili privredni subjekti iz oblasti građevinarstva a najznačajnija je bila realizovana na području MZ Lukavica gdje je u potpunosti osposobljen tzv. „alternativni put“.

Zbog jake ovodnjenosti terena značajnije intervencije na većim klizištima nisu provođene iz razloga izbjegavanja nepoželjnog širenja klizišta u bočne i vršne dijelove. Na određenim lokalitetima kada su se za to ostvarili neophodni preduslovi vršene su određene intervencije u cilju čišćenja i ustabiljenja određenih mikro prostora (Korića Han, Klanac, Kovači, Ritešići, Pašalići, Javor, Piskavica, Okići, Brkići, Avdići ...).

⁴⁰ Fotografija od Štaba Civilne zaštite Općine Gračanica

Svim zainteresovanim građanima date su stručne upute o aktivnostima koje oni individualno mogu vršiti u cilju zaštite svojih objekata i zemljišta. Ove upute su na mnogim lokalitetima dale pozitivne efekte. Na dva lokaliteta građani su usmjereni na ograničena istraživanja koja su imala za cilj utvrđivanje stvarne ugroženosti predmetnih objekata i njihovu zaštitu od daljih pokreta tla. Rezultati provedenih istraživanja su dala pozitivne efekte (Piskavica, Malešići).⁴¹

Iz prethodne analize o sprovedenim aktivnostima na ispitivanju klizišta i stanja tla koje je bilo neophodno izvršiti radi uspostavljanja normalizacije funkcionisanja sistema i otklanjanja posljedica, može se zaključiti da je oblast ZIS-a u snažnoj korelaciji sa privrednim subjektima čija saradnja funkcioniše na principu međuovisnosti.

1.4 Angažman privrednih subjekata i njihove mehanizacije u fazama otklanjanja posljedica

- U MZ Piskavica angažovana je firma "Amgrad", a urađeno je sljedeće: sanacija 3 velika odrona na puteve, sa glavne saobraćajnice, kao i u zaseocima Hrvići, Štibići, Puškari, Hamidovići i Plane, a angažovana je i firma „Zlatno polje” na uklanjanju odrona, kao i Kamenolom Drijenča.

- U MZ Miričina: uništeno oko 250 m asfaltnog puta za Gornju Miričinu, što je i nužno sanirano uz angažovanje firme Elmar-mont iz Tuzle, koja je angažovana od strane Općinskog štaba civilne. Kamenolom Drijenča je dovezao oko 230 m³ krupnog kamena i oko 20 m³ posipnog materijala. Takođe, saniran je jedan propust za šta je utrošeno 7 betonskih cijevi, 1 armaturna mreža i 5 m³ betona. U sanaciji puta uključila se i firma "Europrost", koja je po riječima predsjednika Vijeća MZ Miričina (izjavio vlasnik firme) ugradila oko 40 kamiona kamena. Još se u organizaciji „Europrosta” radi na putu i oko korita rijeke. Takođe je angažovana i firma „Transport i mehanizacija” na raščišćavanju klizne mase sa puta Strnici-škola koja je ugrožavala 1 stambeni objekat i čišćenje nanosa i otpadnog materijala u Miričanskom potoku, uklanjanje nekoliko drugih odrona sa putnih komunikacija i odvoz istog.

- U MZ Lukavica angažovane firme Amgrad i Roding su radile na sanaciji puta od Ograđenice do Bijelog Potoka, čišćenje brane kod pogona „Fering“.

Takođe su angažovane firme: „ Zlatno Polje” na sanaciji klizišta u MZ Lukavica; "Gramat" na sanaciji obale Lukavičke rijeke u cilju zaštite 3 stambena objekta.

⁴¹ Izvještaj o aktivnostima geologa na opservaciji klizišta na području Općine Gračanica (period maj – avgust 2014. godine)

- U MZ Škahovica, firma "Amgrad" je osposobila dva propusta na putu za Avdiće, na jednom je ugrađeno 9 cijevi Ø 500 mm, na drugom 17 cijevi Ø 800 mm, izvršeno nagrtanje materijalom, osposobljen propust u potoku Hajvatovac, iskop, iber i 10 cijevi Ø 1000 mm. Sanirano je jedno klizište, radi se drugo.

- U MZ Rašljeva angažovana je firma "Transport i mehanizacija", a urađeno je sljedeće: pročišćeno korito Rašljevske rijeke u dužini 100 m, sanirana 3 manja klizišta prema Seoni, 1 klizište prema zaseoku Mehići, očišćena 3 propusta na lokaciji Budimovi-Mehići, pročišćeno 3 m kanala pored puta kod kuće Selimović Hadžiba, iskopan odvodni kanal kod kuće Baraković Eseda, isječeno i odvezeno 30 m asfaltnog puta i nasuto rizlom u zaseku Mehići, uklonjeni nanosi kamena sa kolovoza, napravljena zaštita od kamena kod kuće Isić Šemsudina i očišćen most kod kuće Muslimović Adema.

- U Donjoj Orahovici su angažovane tri firme: "Niskogradnja Samir Dedić" je radila na uklanjanju odrona u Omerovićima, dovozu rovnog kamena iz kamenoloma Drijenča i izgradnja odbrambenog nasipa, čišćenje i produbljivanje riječnog korita Rašljevske rijeke uz parcelu Mahmutović Ibrahima i čišćenje zapreka u riječnom koritu, čišćenju korita vodotoka u Kačaniku; firma "FAB" je radila sa bagerom gusjeničarom na čišćenju, uklanjanju nanosa i otpadnog materijala kao i pravljenje obalnih nasipa u koritu Rašljevske rijeke i odveo 6 kamiona tog materijala na stari put Kamenica-most za Petrovo, firma "Transport i mehanizacija" je radila sa mašinom ICB na osposobljavanju prekinute mjesne kanalizacije, kao i na čišćenju puteva od nanosa i na osposobljavanju vodovoda "Banja", dok je velika mašina bila angažovana na čišćenju korita i sanaciji puta prema pilani "Hare" i uspostavljanju puta za Rašljevu, a mala mašina je radila na popravci vodovodne i kanalizacione mreže i druge poslove, dok su kamioni radili na odvozu materijala, a nabavljeno je i razvezeno 60 m³ pijeska, dovezeno i ugrađeno 20 m³ krupnog kamena, kao i 30 m³ rizle. Pored naprijed navedenih firmi i JP Komus sa svojom mehanizacijom je učestvovao u odbrani od poplava Rašljevske rijeke u D. Orahovici 24.05.2014. godine.

Iz ovog izvještaja o sprovedenim aktivnostima vidimo da su privredni subjekti, posebno oni iz oblasti građevinarstva i komunalnih usluga nosioci i temelj sistema ZIS-a.

- U MZ Prijeko Brdo: vršeno je uklanjanje žitkog blata u Jahićima, sanacija stope mosta za Prijeko Brdo, prosijecanju puta za Hadžiće, sanacija klizišta Jahići, prevoz materijala iz kamenoloma, nova sanacija puta za Hadžiće, pobijanje šipova i dr.

Firma "Zlatno polje" je radila na sanaciji puta, u što je uključena nabavka cijevi, betona i usluge rada bagera i kamiona, kao i sanacija korita Četoviljske rijeke kamenim nabačajem vezanim betonom, na dvije lokacije, ukupne dužine oko 85 m.

-MZ Trnovci: pročepljanje mosta kod Matrix-a, skidanje odrona sa puta, uklanjanje nanosa kod džamije i dovoz materijala iz kamenoloma; sanacija klizišta kod Matrix-a i 3 klizišta-odrona za Prokop i dr.

- Na području MZ Gračanica angažovano je JP "Komus" koje je vršilo uklanjanje nanosa sa ulica, čišćenje korita Drijenče, uklanjanje odrona sa puteva u gradu i MZ Lendići, a Kamenolom Drijenča na čišćenju korita Sokoluše od Malte do Bazena, od Vatrogasnog doma do mosta Lido, sanaciji makadamskih puteva od nanosa u Bahićima. Firma "Roading" je angažovana na čišćenju korita Sokoluše od ušća u rijeku Spreču do regulisanog dijela korita, a dovezeno je i ugrađeno oko 300 m³ tampona i oko 200 m³ krupnog kamena i drugog kamenog materijala. Firma "Tage" je radila na lokaciji Kamenita voda na sanaciji i osposobljavanju puteva i propusta. Firma „Bos-kom" je radila na uklanjanju nanosa zapriječenih za most na Malti i u Pašalićima.

- Firma „Niskogradnja" Kapetančić Dževad, je radila na sanaciji asfaltnog puta Gračanica-Sočkovac, kod Helioplasta i uklanjanju nanosa od klizišta u Lendićima, kod stambenog objekta Fazlić Ibrahima.

- „Kamenolom Drijenča" i „Gramat" su obezbijedili sav upotrijebljeni kameni materijal za sanacione radove.

- U MZ Gornja Orahovica je firma "Niskogradnja Samir Dedić" radila na uspostavljanju nužne komunikacije u zasoku Dobrnjići, te uspostavljanju prohodnosti puta Mehići-Moranjci. U avgustu mjesecu ista firma je izvršila i saniranje puta u zaseoku Bare, hitnu sanaciju puta Mehići i saniranje puta u Manovićima (udaranje šipova i ugradnja jalovine i rizle). Firma Kamenolom Drijenča je radila na stabilizaciji terena na kojem je pokrenuto mezarje u naselju Ajkići, kao i sanaciji puta u istom naselju, a vršena je i sanacija klizišta u naselju Džinići.

- Na području MZ Donja i Gornja Lohinja je angažovana firma "Tage" d.o.o. koja je vršila čišćenje propusta, kanala i sanacije puta između G. i D. Lohinje. Firma „FAB” d.o.o. Gračanica angažovana je na prevozu i ugradnji tampona i krupnog kamenog agregata na lokalnom putu za Kakmuž, čišćenje lokalnog puta za Kakmuž, iskop zemlje i odvoz na deponiju i priprema puta za sanaciju od poplava. Za sve navedene radove Kamenolom Drijenča je obezbijedio tampon, kamen i drugi potrebni materijal.

- U MZ Soko je preduzeće „Zlatno polje” izvodilo sanacione radove na putevima i to prije Oštrikovca i kod vode u MZ Soko, kao i uklanjanje odrona i pročišćavanje kanala. U toku su aktivnosti i pripreme za sanaciju klizišta na putu prema Ilidži.

- U MZ Pribava angažovana je firma „Niskogradnja” Kapetančić Dževad iz Pribave na čišćenju kanala u MZ Pribava.

- U MZ Malešići angažovana je mehanizacija na privremenoj sanaciji puta za Golaće i Buljubašiće, uklanjanju nanosa u zaseoku Halilčevići-Donji put i kod stambenog objekta Đulić Esada, čišćenju propusta u Mešićima i Golaćima, te na sanaciji oštećene vodovodne i kanalizacione mreže. U toku su aktivnosti na sanaciju puta prema Golaćima. Na navedenim poslovima angažovane su firme „Gramat”, „Amgrad”, „Niskogradnja – Kapetančić Dževad”, „Zlatno polje” i Kamenolom Drijenča.

- U MZ Džakule u zaseoku Selo vršeni su radovi na sanacija 6 klizišta, odvozu zemlje, prevozu materijala sa puta; u naselju Kulovići vršeno je prosijecanje puta; u zaseoku Mehmedovići vršena je sanacija puta, odvoz zemlje i nasipanje.

Vršena je i sanacija putne komunikacije Monj-Džakule na više mjesta, (sječa asfalta, odvoz, postavljanje drenažnih cijevi, prevoz i ugradnja kamena i tampona i dr.).

Pored navedenih poslova firma „Zlatno polje” je radila i na zaštiti objekta škole (ucjevljenje oborinskih voda, izgradnja šahtova, zaštita rezervoara za vodu i dr.).

- U MZ-a Gornji Dobrovci-Serhatlije, sanirana su 4 klizišta na putevima, gdje je vršen prevoz i ugradnja kamenog materijala (šakavac, tampon i rizla).

- U MZ Stjepan Polje „Sagra“ d.o.o. je izvršila radove na sljedećem:

Lijeva strana Jelaški put I dio: utovar odronjenje zemlje, kopanje kanala, prevoz zemlje na deponiju 170 m³, Desna strana (odron kod Muje caneta): utovar odronjene zemlje i odvoz 60 m³ zemlje.

Lijeva strana (Jelaški put II dio): utovar i odvoz 150 m³ zemlje i kopanje kanala.

Desna strana (Dživraci na dijelu puta): utovar i odvoz 40 m³ zemlje sa puta.

Lijeva strana (rad na prosijecanju puta u Jahićima): iskop drenažnog kanala i prosijecanje asvalta sa betoniranjem.

Lijeva strana (Memići): iskop kanala i postavljanje betonskih cijevi fi 50, razastiranje tampona na put.

Polje (kod Ževada Ahmetovića): razastiranje materijala po parceli kod rijeke i uređenje nasipa, odvoz 30 m³ materijala na Memićki put i odvoz 50 m³ materijala na deponiju.

Polje (kod Ževada Ahmetovića): planiranje materijala na parceli i uređenje oko korita.

Propust Koka produkt kod BP Zeka komerc: pročišćavanje potoka i odvoz 30 m³ materijala na deponiju.

Pored „Sagre“ angažovana je i firma „Amgrad“ na uklanjanju betona iz korita Stjepopoljske rijeke i čišćenje odrona na putnoj komunikaciji u zaseok Dživraci.

Zbog teških posljedica koje su na području općine Gračanica izazvele nepogode iz maja i avgusta mjeseca, na inicijativu Općine Gračanica i Udruženja poslodavaca 14.08.2014. godine održan je sastanak gračaničkih privrednika i predstavnika lokalne vlasti na čelu sa Općinskim načelnikom. Na sastanak su pozvani i predstavnici viših institucija vlasti i javnih preduzeća sa nivoa Federacije BiH i države koji upravljaju javnim dobrima, a koja po ocjeni učesnika, uzrokuju štete u uslovima većih kišnih padavina. Sastanku su se odazvali samo predstavnici JP Elektroprenos BiH i JP Ceste Federacije BiH.

Cilj sastanka bio je zajednički analizirati i utvrditi mjere i aktivnosti na eliminisanju i smanjenju posljedica elementarnih nepogoda na privredne i druge objekte, te na infrastrukturu na području općine Gračanica. U svom obraćanju Općinski načelnik je dao kratak presjek stanja i šteta koje su nastupile, govorio je o tome šta je poduzeto i šta se trenutno poduzima, precizirao je aktivnosti u skladu sa nadležnostima, kao i pravce djelovanja na ublažavanju stanja i smanjenju rizika u narednom periodu.

Obrazložio je da se, osim nepogode iz maja mjeseca i šteta koje su procijenjene na blizu 45 miliona maraka, u kojoj je poplavljeno blizu 300 stambenih objekata, pedesetak poslovnih, srušeno ili onemogućeno korištenje 70 stambenih objekata, oštećeno preko 200, pokidani vodovodi, stradali vodotoci, proradilo više od 400 klizišta, prekinuti putevi, uništeno poljoprivredno zemljište i dr., nešto slično ili gore desilo 05. avgusta i narednih nekoliko dana. Zbog obilnih padavina podivljale su rijeke i potoci u svim mjesnim zajednicama, Sokoluša i Drijenča u gradu, što je dovelo do poplave, gotovo čitave općine. Najviše je stradala Gračanica sa industrijskom zonom i uz Sokolušu, te Donja Orahovica, Miričina, Rašljeva, Gornja Orahovica itd. Poplavljene su firme: Jadrina, Index, Olimp, Plastex, Dusa komerc, Isowood, Media i još mnoge druge. Takođe je poplavljeno preko 300 kuća, razorena korita rijeka (posebno Sokoluše), presječeni putevi, porušeni i oštećeni mostovi, vodovodi, krenula nova klizišta. Preliminarne štete, kako je kazao, iznose oko 27 miliona KM, što ukupno sa majskim štetama iznosi 71 milion KM.

Prema njegovim riječima, na lokalnom nivou preduzete su sve mjere kako bi se stanje što brže stabilizovalo i kako bi se što je moguće više ublažile posljedice katastrofe: angažovana je Vatrogasna jedinica na izvlačenju ugroženih, crpljenju vode iz objekata i snabdijevanje stanovništva vodom, iseljene su i smještene porodice iz poplavljenih područja, angažovana mehanizacija na otklanjanju uskih grla na rijekama i prohodnosti puteva, poslane ekipe na teren da utvrde obim štete i prioritete, naloženo je čišćenje vodotoka i saniranje puteva na čemu radi 8 firmi, Veterinarska stanica i Dom zdravlja vrše dezinfekciju, vatrogasci pomažu u pranju krugova firmi, Komus čisti grad, Crveni križ sa Općinskim centrom obezbjeđuje hranu za ugrožene, završeno je spaljivanje i uklanjanje uginulih koka sa farmi. Dostavljeni su zahtjevi za pomoć i intervenciju Kantonalnim i Federalnim ministarstvima i inspekciji, naloženo je izmiještanje instalacija u pojasu vodotoka i drugo. Sve poplavljene firme su se dobro organizovale na čišćenju, a i u nekoliko mjesnih zajednica građani su dali veliki doprinos u odbrani od poplave i otklanjanju posledica. Naglasio je da Općina Gračanica ne čeka pomoć, već da se spašava što se spasiti može, o čemu najbolje svjedoči činjenica da je do sada u općinski budžet stiglo samo 160.000 KM od Federalne vlade, dok je u sanaciju i odbranu utrošeno blizu pola miliona općinskih sredstava.

Tokom sastanka mogla su se čuti razmišljanja i prijedlozi prisutnih privrednika, koji su uglavnom govorili o problemima kojima su izloženi tokom i nakon poplava, te konkretnim aktivnostima koje je potrebno preduzeti u narednom periodu, sa naglaskom na animiranje svih građana da podjednako učestvuju u saniranju ali i prevenciji budućih katastrofa.

Predstavnici Elektroprenosa i Cesta Federacije BiH, su u svojim obraćanjima obećali što hitnije reagovanje u okviru svojih nadležnosti.

Na osnovu uvodnog izlaganja i predloženih rješenja i nakon rasprave u kojoj je učešće uzeo veliki broj privrednika, na kraju sastanka utvrđeni su slijedeći zaključci:

1. Da se nastavi i dovrši čišćenje vodotoka i nanosa u njima i nužno uređenje obala, kao i očiste ili naprave propusti na kritičnim mjestima, kao što su pored Fisa, SAX-a, na Sočkovačkom putu, Starača i dr.

2. Da se hitno izmjesti instalacije na dva pješačka mosta (kod Sportske sale i preko puta Bolnice), preurede svi pješački mostovi i obezbijedi veća protočnost rijeke Sokoluše.

3. Da se hitno formira tim sastavljen od predstavnika Općine, privrednih subjekata i stručnjaka koji će obilaskom terena i uvidom na licu mjesta napraviti plan hitnih sanacija na rijekama, mostovima, propustima, posebno na Sokoluši i Drijenči, sa planom potrebnih sredstava i načinom obezbjeđenja istih, uključujući i vlastiti doprinos privrede.

4. Zahtijeva se od Elektroprenosa da u roku od sedam dana dostavi Općini plan aktivnosti koji će obezbijediti zaštitu trafo-stanice od poplava i omogućiti redovno snabdijevanje Gračanice strujom, bilo to izmještanjem sa postojeće lokacije, podizanjem instalacija na viši nivo ili izgradnjom zaštitnog zida.

5. Zahtijeva se od Agencije za vode sliva rijeke Save da do izrade projekta regulacije Spreče na području općine Gračanica obezbijedi interventna sredstva za čišćenje kritičnih i naplavljenih dijelova, uključujući ušće Sokoluše u Spreču i oštećeni most. Takođe se zahtijeva da planovi Agencije za sljedeću godinu sadrže plan sanacije dijela korita Spreče na području općine Gračanica.

6. Zahtijevamo od JP Ceste FBiH zajedno sa nadležnim inspekcijama da nastave sa čišćenjem odvodnih kanala i propusta uz magistralni put Doboj-Tuzla, uključujući rješavanje nelegalnih priključaka i suženih propusta od strane građana.

7. Zahtijevamo da kantonalna vodoprivredna inspekcija odmah izađe na teren i obavi inspekcijski pregled svih nelegalno izgrađenih mostića i prelaza preko rijeka i naloži odgovarajuće mjere

8. Zahtijeva se od Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva TK da hitno obezbijedi interventna sredstva kako bi se pristupilo čišćenju i saniranju vodotoka II kategorije, posebno Sokoluše, čime bi se spriječilo dalje plavljenje i propadanje.

9. Apelujemo na građane da se aktivnije uključe u čišćenje i saniranje, prije svega nanosa uz potoke, obale rijeka, ispred svojih imanja i pomognu da se stanje normalizuje. Sav

otpad koji se našao u rijekama je naš nemar. Nikakve mehanizacije, vlade, sredstva kojih je sve manje, neće bez našeg aktivnog učešća moći otkloniti posljedice katastrofe.

10. Zahtijevamo bržu reakciju vlasti svih nivoa u pružanju finansijske i druge pomoći privrednim subjektima i građanima, kako bi otpočeli proizvodnju i građanima obezbijedili dom.

Veći broj zaključaka je realizovan (1,2,3,5,6 i 7). Za ostale su upućeni zahtjevi i traže se brže reakcije nadležnih vlasti i institucija. U međuvremenu je održan i sastanak tima formiranog po zaključku 3., na kome se takođe razgovaralo o prioritetima i daljim aktivnostima.

Analizirajući stanje preventivne, operativne i asanacione faze zaštite i spašavanja od poplava na području Općine Gračanica, možemo slobodno zaključiti da se u svim fazama nosioci aktivnosti bili privredni subjekti. Privredni subjekti koji egzistiraju na području Općine Gračanica a i oni iz okolnih općina odnosno grada Tuzle su bili ključni partneri bez kojih se nijedna faza zaštite i spašavanja ne bi mogla uspješno sprovesti.

Ulogu privrednih subjekata u odbrani od poplava na području općine Gračanica posmatramo iz nekoliko uglova.

Prvo, privredni subjekti sa svojom infrastrukturom, resursima, ljudstvom i ostalim sredstvima su pomogli da se normalizuje stanje i uspostavi funkcionisanje života građana, posebno u dijelu uspostavljanja normalizacije saobraćaja deblokadom putnih pravaca.

Drugo privredni subjekti koji su direktno pogođeni poplavama su poduzamli radnje i aktivnosti iz vlastitog domena oslanjajući se isključivo na vlastite resurse, samoorganizovanošću uspješno odgovorili.

Treće, pored angažovanja snaga i sredstava, privredni subjekti su angažovali i svoje inženjere građevinske struke, koji su svojim procjenama, analizama, projektovanjem, koordinirali i kanalisali aktivnosti ZIS-a a sve s ciljem da se što brže i adekvatnije odgovori te u konačnici normalizuje život na području Gračanice.

Četvrti, sastavni dio plana ZIS-a Općine Gračanica su privredni subjekti i njihovi resursi.

Sve prethodno inzešeno ukazuje na to da su privredni subjekti ključni partneri ZIS-a, a njihova infrastruktura osnovni resurs bez kojeg je svaka radnja u procesus zaštite i spašavanja nezamisliva.

2. RUDNICI UGLJA I ZIS U RUDNICIMA NA PODRUČJU TUZLANSKOG KANTONA

Privredni subjekti pored direktnog učešća na akcijama zaštite i spašavanja ljudi, materijalnih i drugih dobara od raznih pojavnih oblika ugrožavanja, imaju obavezu organizovati, održavati u uspostaviti sopstveni sistem ZIS-a unutar svojih djelatnosti. Jedan od onih koji imaju obavezu uspostavljanja takvog sistema su rudnici.

Prethodno smo objasnili kakva je uloga privrednih subjekata kada su oni operateri i nosioci aktivnosti ZIS-a u smislu angažovanja svoje infrastrukture i ljudstva s ciljem da se prevaziđe određena kriza izazvana prirodnim ili antropološkim faktorom. U nastavku istraživanja posebno smo posvetili pažnju rudnicima i njihovom sistemu ZIS-a, aktivnostima koje sporovde u smislu samoorganizovanja sistema ZIS-a i njihove saradnje sa Civilnom zaštitom. Tačnije objašnjavam rezultate istraživanja, ulogu, potencijal i spsobnost prvnog subjekta da uspostavi i organizuje sistem ZIS-a unutar svoje djelatnosti koju obavlja a sve s ciljem da zaštiti ljudske živote i imovinu.

Također smo u istraživanju utvrdili određene nedostatke u sistemu ZIS-a u rudnicima, te smo te nedostatke prikazali i ponudili neka rješenja s ciljem unapređenja sistema ZIS-a u rudnicima.

Svjedoci smo kroz historiju velikog broja rudarskih nesreća a i samo rizika rudarskog posla u kojem su rudari svakodnevno izloženi raznim rizicima i izazovima. U tom smislu dobro isplaniran i funkcionalan sistem ZIS-a je od iznimne važnosti za privredni subjekat koji se bavi ovom djelatnošću.

2.1 Eksploatacija uglja na Tuzlanskom kantonu

Tuzlanski kanton je najznačajniji rudarsko-industrijski basen u BiH. Na geoprostoru Tuzlanskog kantona je locirano preko milijardu tona eksploatacionih rezervi lignita i mrkog uglja te značajne količine kamene soli, kvarcnog pijeska, krečnjaka i magnezita. Eksploatacija ovih mineralnih sirovina i drugih materijala ima već stogodišnju tradiciju. 2009. godine je proizvedeno cca 4,6 miliona tona uglja od čega je cca 3,3 miliona tona spaljeno u TE „Tuzla”, pri čemu je ostvarena potrošnja energije uglja od cca 41 miliona GJ a preostali dio je plasiran raznim industrijskim postrojenjima i tzv. širokoj potrošnji.

Austrougarskom okupacijom Bosne i Hercegovine 1878. godine, dolazi do velikih promjena unutar države. Austrougarska okupacijska uprava je zaposjedanjem BiH zatekla u njoj ostatke

feudalnih odnosa bez industrijske proizvodnje. Svjesni veličine rudog i šumskog bogatstva nove okupirane teritorije, austrougarske vlasti su se odmah pobrinule da gotovo sva prava navedenih prirodnih resursa proglase državnom svojinom. Iz tog razloga je nova vlast poduzela opsežna geološka istraživanja na prostoru cijele Bosne i Hercegovine.

U dokumentu iz 1879. godine, u kojem zajednički ministar finansija Hofman, podnosi caru izvještaj o cjelokupnom radu na geološkim istraživanjima i stanju rudnog bogatstva u BiH, koji su uradili austrougarski stručnjaci. U tom izvještaju posebna pažnja je posvećena tuzlanskom bazenu. U kontekstu navedenog, tuzlanski bazen u širem smislu (uključujući i prostor planine Majevice), prije svega zbog bogatih naslaga uglja i soli, bilo je predmetom posebnog interesovanja velikog broja istraživača. Posebna pažnja se posvećuje problemu solnog ležišta, mrkih i kamenih ugljeva, naftnih horizonata, kvarcnih i karbonatnih tvorevina.⁴²

Poseban značaj u proučavanju lignitnog, mrkog i kamenog uglja na širem području tuzlanskog bazena imaju radovi F. Katzera, prvog upravnika Geološkog zavoda u Sarajevu. Izneseni podaci izaključci dati u radovima ovog istraživača, služili su niz godina kao osnova za rudarsku aktivnost u bazenu. U nizu njegovih izvještaja, grafika i publikacija nastalih u periodu 1903-1921 godine tretirani su geološki odnosi ovog dijela Bosne. U više navrata on posjećuje i boravi na tuzlanskom bazenu i vrši obiliske i istraživanja na terenu posebno krekanske ugljenosne serije i pojavama kamenog-mrkog uglja na Majevisi. Rezultat toga su 1909 i 1910 godine geološke karte u razmjeri 1:75.000 i 1:200.000 na kojima su ugrubo ucrtane granice rasprostranjenosti pliocenske ugljonošne serije, koje većim dijelom danas nisu izmjenjene.

Prema njegovoj procjeni Bosna i Hercegovina je tada raspolagala sa 5.700 miliona tona geoloških rezervi uglja. Pored istraživanja rezervi lignita na lokalitetu planine Majevice vršena su istraživanja izdanaka kamenog mrkog uglja. To je bilo posebno aktuelno 1880. godine kada je građen put Tuzla-Lopare-Brčko kada je na potezu Konjikovići-Lopare put skoro poprečno presjekao, prema jugu nagnute ugljene slojeve.

Katzer je ostavio neizbrisiv trag u geološkim istraživanjima na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine i dao ogroman doprinos u naučnom i stručnom radu na proučavanju pojave uglja. Ovo se posebno potvrđuje kada se radi o istraživanju i razjašnjavanju brojnih pojava uglja u tuzlanskom bazenu. Poslije Katzerove smrti 1925. godine istraživanja uglja na području tuzlanskog bazena vršili su domaći stručnjaci iz Rudnika Kreka.

⁴² Pavlović, 1985, strana 53

Počeci eksploatacije uglja u BiH počinju neposredno poslije okupacije u rudniku uglja Zenica (1880) i rudniku uglja u Kreki kao pogona Solane (1884).⁴³

2.2 Rudarske nesreće i mogući uzroci nastanka rudarskih nesreća

Rudarenje kao ljudska aktivnost, poznata je toliko dugo koliko postoji iskorištavanje rudnih bogastava – mineralnih sirovina. Iskopavanjem mineralnih sirovina iz unutrašnjosti zemlje, ljudi su doživljavali razne nesreće uslijed pojave požara, zarušavanja, prodora podzemnih voda, prisustva raznih opasnih plinova i slično. Međutim, eventualni nastanak rudarskih nesreća u današnje vrijeme najviše se vezuje za otežane uvjete privređivanja, nadovoljno pridržavanje propisa o zaštiti na radu u rudnicima, zastarjelu i dotrajalu mehanizaciju, nizak stupanj primjene naučnih i tehničkih dostignuća i nastojanje da se ostvare što bolji privredni rezultati, uz što manje uloženi materijalni i finansijski sredstva. Shodno složenoj ekonomskoj situaciji, te neblagovremenom znavljanju sredstava zaštite na radu u rudnicima, sve procjene govore, da rizik od opasnosti za ljude i materijalna dobra se stalno uvećava. Naime, najnoviji pokazatelji govore da je zaštita na radu u rudnicima već na kritičnoj razini i mogućnosti za nastanak neželjenih posljedica su stalno prisutne.

2.3 Učestalost pojavljivanja rudarskih nesreća

Na prostoru TK locirani su značajni rudarski kapaciteti za eksploataciju uglja, soli i drugih mineralnih sirovina. Eksploatacija uglja, soli i drugih mineralnih sirovina obavlja se podzemnim i površinskim putem odnosno kontrolisanim izluživanjem. U periodu zadnjih nekoliko godina, osim pojedinačnih slučajeva, na svu sreću, nisu zabilježene veće rudarske nesreće. Razvojem nauke aktivno je usavršavana tehnika i metode u eksploataciji mineralnih sirovina sa ciljem postizanja većih proizvođačkih efekata, a isto tako povećanja bezbjednosti radnika koji rade ove poslove. Kao najteža, a istovremeno u najsvežijem pamćenju stanovnika TK, je tragedija u jami „Dobrnja” kod Tuzle (avgust 1991. godine) u kojoj je smrtno stradalo 182 rudara. Smatra se da je osnovni uzrok stradanja velikog broja rudara plin metan i ugljena prašina, ali još uvijek nisu rasvijetljeni stvarni uzroci ove najveće tragedije u istoriji rudarenja na našim prostorima.⁴⁴

⁴³ Tadić, Z., 2010, Zaštita i spašavanje u rudnicima uglja Tuzlanskog kantona, HARFO-GRAF, Tuzla, str. 22

⁴⁴ Tadić, Z., 2010, Zaštita i spašavanje u rudnicima uglja Tuzlanskog kantona, HARFO-GRAF, Tuzla, str. 77

O intenzitetu djelovanja rudarske nesreće se može govoriti sa aspekta uzroke nesreće jer će svakako najjači intenzitet nesreće biti u metanskim jamama u ugljenokopima i u slučaju naglog prodora voda u jamama gdje se vrši eksploatacija soli. Trajanje rudarske nesreće je obično vrlo kratkog vremenskog intervala, ali vrijeme spašavanja može potrajati znatan vremenski period. Podzemne rudarske prostorije su prostor koji može biti ugrožen, a kada je u pitanju nadzemna eksploatacija mineralnih sirovina to su znatno veći prostori koji mogu biti ugroženi rudarskom nesrećom.

Znatne ljudske žrtve i uništavanje ogromnih materijalnih dobara su prve posljedice koje bi nastale rudarskom nesrećom. O stradanju čitavih rudarskih smijena i djelimičnom ili potpunom uništavanju rudarskih prostorija i postrojenja u njima, može se suditi na osnovu ranijih nesreća koje su se dešavale u rudarskim pogonima.

2.4 Uzroci rudarskih nesreća

Eksploatacija uglja i drugih mineralnih sirovina, je oduvijek bila povezana sa puno opasnosti. To je bilo posebno vezano za podzemnu-jamsku eksploataciju jer je površinska eksploatacija ipak bila manje opasna. Najčešći uzroci rudarskih nesreća u podzemnoj eksploataciji su: - prašina, - požari, - eksplozije, - dinamičke pojave i - prodori vode i žitkih materijala.

Prašina u rudnicima

U 20.stoljeću nekoliko velikih rudarskih nesreća je potvrdilo da eksplozije ugljene prašine u rudnicima imaju znatno razornije djelovanje i znatno veće katastrofalne posljedice u poredbi sa drugim vrstama podzemnih eksplozija. U rudniku Courier (1923.) u Francuskoj, prilikom eksplozije ugljene prašine, poginulo je 1099 rudara. U rudniku uglja u Kini (1942.) zbog eksplozije metana i ugljene prašine stradalo je 1527 rudara. Velike rudarske nesreće uzrokovane eksplozijom ugljene prašine dogodile su se i u rudnicima Jobut - Pitsburg (SAD), Togako (Japan), Universal (Engleska) i mnogim drugim rudnicima u prošlom stoljeću. Nesreće, sa manjim posljedicama, od eksplozije ugljene prašine u industrijskim objektima u kojima se vrši prerada i potrošnja uglja potvrdile su da je ugljena prašina eksplozivna i da je potrebno poduzimati mjere zaštite rudarskih objekata kako se to ne bi dogodilo. Poslije utvrđivanja da je ugljena prašina uzrok rudarskih nesreća pristupilo se njenom detaljnom ispitivanju i poduzimanju mjera zaštite u rudnicima.

Prašinom se smatraju sve sitnodisperzne čestice koje mogu lebdjeti u zraku. Utvrđeno je da je da je eksplozivna ugljena prašina čije su čestice do 1 mm. Pored toga što je ugljena prašina eksplozivna ona je zbog svoje otrovnosti i agresivnosti štetna po zdravlje rudara. Uvjeti koji omogućavaju eksploziju ugljene prašine su: - eksplozivna prašina u eksplozivnoj koncentraciji, - kiseonik, - izvor paljenja, - lebdeće stanje ugljene prašine, ili sposobnost nataložene da inicira vanjskim uzorkom - pređe u lebdeće stanje. Da bi se dogodila eksplozija potrebno je da budu ispunjeni svi navedeni uvjeti istovremeno.

Požari u rudnicima

Požari su jedan od najopasnijih vidova ugrožavanja ljudi i opreme prilikom rudarskih radova. U rudnicima uglja gdje je prisutan metan ili eksplozivna ugljena prašina, požari mogu prouzrokovati katastrofalne eksplozije sa ogromnom štetom i tragičnim posljedicama. Pored ispoljavanja snažnih termičkih efekata, pri požaru se stvaraju ogromne količine otrovnih i zagušljivih gasova, koji nošeni zračnom strujom veoma brzo dođu do svih jamskih prostorija i ugrožavaju radnike.

Po karakteru njihovog nastanka, rudnički požari mogu biti: egzogeni i endogeni. Egzogeni rudnički požari Egzogeni rudnički požari nastaju od vanjskog izvora toplote. Pojavljuju se iznenadno i redovno za posljedicu imaju oslobađanje velikih količina zagušljivih i otrovnih plinova. Endogeni rudnički požari Endogeni rudnički požari nastaju kao posljedica nekih mineralnih sirovina na samo zapaljenju, kao što su ugalj, uljni škriljci, sulfidne i sumporne rude. Mogu se pojaviti i u podzemnoj kao i površinskoj eksploataciji, pri uskladištenju uglja, u bunkerima ili na odlagalištima.

Eksplozije u rudnicima

Najveći broje rudarskih nesreća u podzemnoj eksploataciji uglja posljedica je paljenja i eksplozije gasova (najčešće metana-CH₄), prodora gasova (najčešće ugljendioksida-CO₂) ili produkta gorenja gasova i uglja nastalih nakon eksplozije metana i ugljene prašine ili jamskih požara (najčešće ugljenmonoksida-CO).⁴⁵

Dinamičke pojave u rudnicima

Iz Geologije je poznato da se stijene u zemljinoj kori nalaze u statički napregnutom i uravnoteženom stanju. Narušavanjem tog stanja izradom jamskih prostorija ili etaža na površinskoj eksploataciji dovodi do promjena uravnoteženosti stijenskog masiva. U

⁴⁵ Jovičić, M. et al, 1987, Sigurnost i tehnička zaštita u rudarstvu, Univerzitetska knjiga, Tuzla, str. 59

površinskoj eksploataciji uglja to se manifestira odronima i klizanjem, a u podzemnoj eksploataciji pucanjem stijena, urušavanjem dijelova rudničkih prostorija i pojavom velikog pritiska na podgradu. Zbog navedenih pritisaka stijenskih masa na prosječenu konturu rudničkih prostorija, na velikim dubinama dolazi do velikih napona i dinamičkih izbijanja u vidu eksplozije stijena. Prema iskustvenim podacima navedena pomjeranja stijenskih masa u nestabilnim stijenama događaju se do godinu dana a u stabilnim stijenama do tri mjeseca, poslije izrade prostorija. Također statistika o rudarskim povredama pokazuje da oko 30 % svih povreda se događa zbog zarušavanja u rudničkim prostorijama.⁴⁶

Prodor vode i žitkih materijala u rudničke prostorije

Podzemnu i površinsku eksploataciju uglja karakterizira prisustvo vode u ležištu i okolnom terenu. Na površinskoj eksploataciji problem vode rješava se izradom obodnih kanala, vodosabirnika i ispuštanjem i daje dovoljno prostora i vremena za poduzimanje potrebnih mjera zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara. U podzemnoj eksploataciji pored redovnog i stalnog prisustva vode koja se rješava kroz projektnu dokumentaciju i izvođenje rudarskih radova, česte su pojave neočekivanog i iznenadnog prodora vode ili žitke materije, brzog potapanja ili zamuljivanja rudničkih prostorija. Prodori vode u rudnicima s podzemnom eksploatacijom su česta pojava. U rudničke podzemne prostorije najčešće prodiru čiste podzemne ili nadzemne vode, ali veoma često njih prati pijesak, glina, mulj i drugi žitki materijali. Navedeni prodori se događaju pod većim ili manjim pritiskom zbog čega dolazi do deformacije i zarušavanja rudarskih prostorija. Sve to može dovesti do rudarskih katastrofa i teških posljedica po ljude i materijalna dobra.

3. Zakonsko uređenje sistema zaštite i spašavanja u rudnicima

3.1 Zakonski propisi

Oblast zaštite i spašavanja u eksploataciji mineralnih sirovina u Federaciji Bosne i Hercegovine, uređena je sljedećim zakonima:

- Zakonom o zaštiti na radu („Službeni list SR BiH“, broj: 22/90 i 16/92),

⁴⁶ Uljić, H., 1998, Sigurnost i zaštita u rudarstvu, Tuzla, str. 189

- Zakon o rudarstvu Federacije Bosne i Hercegovine (“Službene novine Federacije BiH“, broj:26/10).
- Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća (“Službene novine Federacije BiH“, broj:39/03 ,22/06 i 43/10),
- Zakon o zaštiti od požara i vatrogastvu (“Službene novine Federacije BiH“, broj:64/09).
- Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini (“Službeni glasnik BiH“, broj:50/08)

Detaljnou analizom postojećih propisa, može se zaključiti da iako se radi o veoma složenim i opasnim, uvjetima za proizvodnju sa mogućnošću nastanka rudarskih nesreća u kojima može stradati veliki broj radnika i nastati velika materijalna šteta, u postojećoj legislativi u oblasti zaštite i spašavanja je prisutan veliki broj nedostataka:

1. Nije donesen novi Zakon o zaštiti na radu Bosne i Hercegovine, nego se primjenjuje Zakon o zaštiti na radu iz 1990. godine („Službeni list SR B i H“, broj: 22/90, 16/92) i propisi iz vremena SRB i H, FNRJ i SFRJ,
2. U Zakonu o rudarstvu Federacije Bosne i Hercegovine, koji je stupio na snagu 13.05.2010.godine, improvizirana je zaštita i spašavanje u rudnicima i nisu doneseni propisi koji omogućavaju operativnu primjenu zakona o rudarstvu posebno u oblasti zaštite i spašavanja za koje je ostavljen rok za donošenje od pet godina,
3. Zakon o rudarstvu nije usuglašen sa Okvirnim zakonom, Zakonom o zaštiti i spašavanju i Zakonom o zaštiti od požara,
4. Okvirni zakon je rezultat političkog kompromisa i omogućava suradnju i koordinaciju poslova zaštite i spašavanja na nivou Bosne i Hercegovine ali nije uređio niti jednu od funkcija zaštite i spašavanja na nivou Bosne i Hercegovine koje omogućavaju izgradnju funkcionalnog sistema zaštite i spašavanja na nivou države koji omogućava jedinstven i organiziran odgovor na prirodne druge nesreće,
5. Zakonom o zaštiti i spašavanju nije kvalitetno uređen inspeksijski nadzor u pravnim licima, posebno u oblasti rudarstva gdje u skladu sa Zakonom o rudarstvu poslove nadzora obavljaju rudarski inspektori.

3.2 Postojeća organizacija zaštite i spašavanja u rudnicima uglja

Primjena obaveza iz Zakona o rudarstvu u rudnicima u Federaciji BiH koje se odnose na zaštitu i spašavanje je dosta dobra:

- u svim rudnicima su formirane i obavljaju svoje poslove službe zaštite na radu,
- formirani su štabovi službi spašavanja,
- formirane su čete spašavanja u rudnicima koji se bave podzemnom eksploatacijom,
- u većini rudnika koji se bave površinskom eksploatacijom su formirane specijalizirane jedinice,
- formirane su vatrogasne jedinice ili je to pitanje uređeno kroz ugovor o pružanju usluga općinskih vatrogasnih jedinica,
- formirane su službe prve pomoći ili je to riješeno kroz ugovor sa odgovarajućom zdravstvenom ustanovom i
- putem stručne komisije vrše se obuke i provjere poznavanja propisa o tehničkim mjerama i o zaštiti na radu i planova predviđenih Zakonom o rudarstvu.

Na žalost prisutni su i nedostaci:

- ne vrši se kvalitetna obuka članova Čete za spašavanje i Specijalizirane jedinice zbog čega je upitna njihov sposobnost za uspješna učešće u mogućim intervencijama zaštite i spašavanja,
- opremljenost stanica četa za spašavanje i specijaliziranih jedinica nije zadovoljavajuća kao i prostor u kojem je smještena planirana oprema,
- dotrajalost opreme i neopremljenost jedinice nisu garancija za brzu i kvalitetnu intervenciju itd.

3.2 Suradnja civilne zaštite i službi spašavanja u rudnicima

Analiza organizacije službi spašavanja u rudnicima Federacije BiH je pokazala da u oblasti zaštite i spašavanja u navedenim rudnicima postoji veliki broj nedostataka:

- Normativni akti i organizacija zaštite i spašavanja nisu usaglašeni za Zakonom o zaštiti i spašavanju.
- U većem broju rudnika ne vrši se kvalitetna obuka članova četa za spašavanje i specijaliziranih jedinica zbog čega je upitna njihov sposobnost za uspješna učešće u mogućim intervencijama zaštite i spašavanja.
- Normativni akti iz oblasti zaštite i spašavanja nisu dovoljno kvalitetno utvrdili sistem rukovođenja u slučaju nastanka većih nesreća.

- Nije kvalitetno određena uloga uposlenika koji po službenoj dužnosti ulaze u sastav čete za spašavanje.
- Nije kvalitetno propisana nadležnost Rukovodioca akcije rudarskog spašavanja i Starješine čete spašavanja u rukovođenju akcijama zaštite i spašavanja.
- Opremljenost stanica četa za spašavanje i specijaliziranih jedinica nije zadovoljavajuća kao i prostor u kojem je smještena planirana oprema.
- Dotrajalost opreme i neopremljenost jedinice nisu garancija za brzu i kvalitetnu intervenciju.⁴⁷

4. Optimalni model zaštite i spašavanja u rudnicima uglja

Veoma slični uvjeti proizvodnje i primjena istih zakonskih propisa omogućava da se projektira jedinstven model zaštite i spašavanja koji bi mogao biti gotovo identičan u svim rudnicima uglja u Bosni i Hercegovini i koji bi se razlikovao samo po nekim specifičnostima ugljenog ležišta odnosno zastupljenosti obje ili samo jedne vrste eksploatacije u proizvodnji uglja.

Nema razloga da se u Pravilnicima o unutrašnjoj organizaciji rudnika, poslovi zaštite na radu značajnije razlikuju jer se organiziraju po Zakonu o zaštiti na radu, Zakonu o rudarstvu, Zakonu o zaštiti i spašavanju i Zakonu o zaštiti od požara, koji u F BiH važe za sve rudnike uglja.

Također nema razloga da se Službe spašavanja u rudnicima značajnije razlikuju kao i pravilnici o radu navedenih službi i uputstva za rad njihovih organizacionih cjelina od štaba, preko čete za spašavanje specijalizirane jedinice, vatrogasne jedinice i stanice za spašavanje. Razlika bi bila uvjetovana tipom proizvodnje uglja, odnosno zastupljenošću obje ili samo jedne vrste eksploatacije i veličinom rudnika.

Planovi zaštite i spašavanja od skupnih opasnosti i udesa u podzemnoj eksploataciji su također Zakonom o rudarstvu propisani akti, koji se trebaju razlikovati samo u odnosu na specifičnost opasnosti u jami i u eksploataciji uglja u rudniku.

⁴⁷ Tadić, Z., 2010, Zaštita i spašavanje u rudnicima uglja Tuzlanskog kantona, HARFO-GRAF, Tuzla, str. 150

Iako je donešen 2003.godine Zakon o zaštiti i spašavanju još uvijek nije implementiran u većini rudnika u Federaciji BiH. Da bi sistem zaštite i spašavanja u rudnicima bio usaglašen sa Zakonom o zaštiti i spašavanju, potrebno je uraditi sljedeće:

- Uraditi Plan zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća u skladu sa Uredbom o sadržaju i načinu izrade planova zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća (“Službene novine Federacije BiH”,Broj:23/04 i 38/06),
- Imenovati povjerenike civilne zaštite u skladu sa Pravilnikom o načinu rada i funkcioniranja štabova i povjerenika civilne zaštite (“Službene novine Federacije BiH”,Broj:77/06 i 5/07), - formirati službu spašavanja sa potrebnim brojem četa za spašavanje i jedinica opće i specijalizirane namjene u skladu sa Pravilnikom o organiziranju službi zaštite i spašavanja i jedinica civilne zaštite, njihovim poslovima i načinu rada (“Službene novine Federacije BiH”,Broj:77/06),
- Normativno urediti način dostavljanja podataka o pojavama i izvorima opasnosti koji mogu izazvati nastanak prirodne ili druge nesreće i time ugroziti zdravlje i život ljudi i materijalnih dobara u rudniku odgovarajućem operativnom centru civilne zaštite u skladu sa Pravilnikom o organiziranju i funkcioniranju operativnih centara civilne zaštite (“Službene novine Federacije BiH”,Broj:8/07),
- Normativno urediti način suradnje sa štabovima civilne zaštite koji su ovlašteni da na ugroženom području rukovode akcijama zaštite i spašavanja, u slučajevima kada zaprijeti neposredna opasnost za nastanak prirodne ili druge nesreće koja može da ugrozi ljude i objekte i drugu imovinu rudnika i u situaciji kada nadležni organ vlasti proglasi nastanak te nesreće na području na kojem se nalaze objekti i imovina rudnika, u skladu sa Pravilnikom o načinu rada i funkcioniranja štabova i povjerenika civilne zaštite (“Službene novine Federacije BiH”,Broj:77/06 i 5/07),
- Provesti potrebne aktivnosti i omogućiti provođenje inspeksijskog nadzora u skladu sa Pravilnikom o sadržaju i načinu vršenja inspeksijskog nadzora u oblasti zaštite i spašavanja iz nadležnosti federalne i kantonalnih uprava civilne zaštite (“Službene novine Federacije BiH”,Broj:3/07),
- Normativne akte iz oblasti zaštite i spašavanja dopuniti elementima koji proističu kao obaveza iz Zakona o zaštiti i spašavanju.

Isto se odnosi i na Zakon o zaštiti od požara, donesen krajem 2009. godine, koji ni jedan rudnik nije implementirao i nema razloga da u primjeni bude puno razlika osim u osnovnim specifičnostima rudnika vezanih za eksploataciju, opremu, objekte i veličinu rudnika. Da bi sistem zaštite i spašavanja u rudnicima bio usuglašen sa Zakonom o zaštiti od požara, potrebno je uraditi sljedeće:

- uraditi Plan zaštite od požara,
- formirati vatrogasnu jedinicu ako je to utvrđeno kao obaveza u planu zaštite od požara općine,
- provesti potrebne aktivnosti i omogućiti provođenje.

Zaključak

Na prostoru koji danas obuhvata Tuzlanski kanton u daljoj a i bližoj prošlosti registrovani su zemljotresi, poplave, šumski požari, suše, epidemije, epizotije, zarazne bolesti bilja i biljne štetočine i druge prirodne i tehničko-tehnološke nesreće manjeg i većeg intenziteta i razmjera.

Iako po svom intenzitetu, razmjerama, ugrožavanju ljudskih života i štetama nisu imale obilježje katastrofe, prirodne i druge nesreće su uvijek bile dio naše stvarnosti. Potencijalne prirodne i druge nesreće koje ugrožavaju područje Kantona zahtjevaju stvaranje racionalnog, efikasnog i funkcionalnog sistema zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća.

U tom smislu smatramo da okosnicu organizacije zaštite i spašavanja Kantona od prirodnih i drugih nesreća treba da čine privredna društva i druga pravna lica, koja u svojoj redovnoj djelatnosti obavljaju poslove od značaja za zaštitu i spašavanje, a u slučaju prirodne ili druge nesreće svoju djelatnost prilagođavaju potrebama zaštite i spašavanja i u vezi sa tim provode potrebne pripreme, opremanje, obuku i osposobljavanje radnika za njihovo djelovanje i učešće u zaštiti i spašavanju.

U skladu sa prethodno iznesenim činjenicama u samom radu, smatramo da smo potvrdili postavljenu generalnu kao i izvedbene hipoteze koje glase:

Generalna hipoteza- „Privredni subjekti predstavljaju ključne partnere sistema zaštite i spašavanja u Tuzlanskom kantonu.“

Izvedbena hipoteza I.-

Privredni subjekti i njihovi infrastrukturni kapaciteti daju nemjerljiv doprinos funkcionisanju i sprovođenju mjera ZIS-a bez obzira da li je riječ o preventivnoj, operativnoj ili asanacionoj fazi.

Izvedbena hipoteza II.- „Upotreba MTS-a i opreme privrednih subjekata predstavlja osnovni izvor obezbjeđivanja tih resursa koji su neophodni za sprovođenje mjera ZIS-a, a i za

funkcionisanje cjelokupnog sistema ZIS-a posebno u uvjetima prirodne i druge nesreće i vanrednog stanaja.“

Izvedbena hipoteza III.- „Zakonima o ZIS-u i CZ ojačati inspekcijksi nadzor u privrednim subjektima, posebno u rudnicima u kojima inspekcijski nadzor obavljaju rudarski inspektori i uskladiti Zakon o ZIS-u i Zakon o CZ sa Zakonom o rudarstvu i Zakonom o radu kako bi imali što kvalitetnije formalno pravne pretpostavke za sigurnosno samoorganiziranje.“

Većina ovih pravnih, privrednih društava,raspolazu sa obučenim kadrovima i specijalističkom opremom pa kao takve predstavljaju osposobljene snage za zaštitu i spašavanje koje u skladu sa Zakonom o zaštiti i spašavanju treba odrediti kao službe zaštite i spašavanja Kantona.

Obučavanje, opremanje, osposobljavanje ovako formiranih službi zaštite i spašavanja vršilo bi se iz sredstava prikupljenih po osnovu posebne naknade na osnovu člana 183. stav 2. Zakona o zaštiti i spašavanju.

U skladu sa načelima utvrđenim u Zakonu o zaštiti i spašavanju profesionalne službe zaštite i spašavanja i specijalizirane jedinice civilne zaštite Kantona se formiraju samo u slučaju da takve strukture ne postoje na općinskom nivou ili ako ne postoje privredna društva, pravna lica i druge organizacije koje se u svojoj redovnoj djelatnosti bave tim oblicima - vidovima zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara.

Kako su postojeće materijalne mogućnosti Kantona i općina ograničavajući faktor za stvaranje masovne organizacije zaštite i spašavanja sa velikim brojem službi zaštite i spašavanja, specijalizovanih i drugih jedinica civilne zaštite, pored načela obaveznosti učešća u civilnoj zaštiti, potrebno je afirmisati načelo humanosti, solidarnosti, samopomoći i uzajamne pomoći na kojima se pored profesionalnih spasilačkih službi mora temeljiti svaki sistem zaštite i spašavanja pa i organizacija zaštite i spašavanja u Kantonu.

U svim situacijama kada prirodna, tehničko-tehnološka i druga nesreća svojim razmjerama, intenzitetom, posljedicama prevazilazi mogućnost općina i Kantona, neophodno je tražiti pomoć entiteta i države Bosne i Hercegovine na način i po procedurama utvrđenim Zakonom o zaštiti i spašavanju.

U kontekstu ovog naučno istraživačkog rada istakli bi da rudarstvo spada u red privrednih grana s brojnim potencijalnim opasnostima, koje mogu ugroziti živote većeg broja ljudi i izazvati veliku materijalnu štetu. Te opasnosti su naročito: eksplozije metana i ugljene

prašine, nekontrolirane eksplozije eksplozivnih sredstava, provale vode i plina, gorski udari, požari u jami i bušotinama i vanjski požari. Bitnost njihovog samoorganiziranja u oblasti ZIS-a smo naglasili, istražili i obradili u radu. Rezultate istraživanja smo objelodanili i vjerujem da će poslužiti sistemu ZIS-a i njegovom unapređivanju. Ti rezultati imaju neke prednosti a i nedostatke.

Stanje u ovoj djelatnosti, u današnjim uvjetima karakterizira dotrajala i zastarjela oprema, nepovoljna starosna i zdravstvena struktura radnika, niska akumulativnost i smanjen intenzitet eksploatacije mineralnih sirovina, što se u skorije vrijeme nije manifestiralo u obliku nesreća, ali predstavlja stalnu opasnost naročito na području Tuzlanskog kantona.

Literatura

1. 100 godina Rudnika lignita Kreka (1885 - 1985)
2. Autom, G. et al, 1999, Suvremeni sustavi nacionalne sigurnosti, Fakultet političkih nauka, Zagreb
3. Beridan, I. et al, 2001, Leksikon sigurnosti, DES, Sarajevo
4. Beridan, I., 2008, Politika i sigurnost, Fakultet političkih nauka, Sarajevo
1. Ćulibrk, Ž. ,2015 *Upravljanje vanrednim situacijama*, Fakultet za bezbjednost i zaštitu, Banja Luka
5. Dujović, J., 2006, Rukovođenje i upravljanje sistemima sigurnosti, Fakultet političkih nauka, Sarajevo
6. Huseinbašić, Ć., 1997, Stanje sistema civilne zaštite Bosne i Hercegovine, KDB Preporod, Tuzla
7. Huseinbašić, Ć., 1999, Civilna zaštita, Alden Print, Sarajevo
8. Huseinbašić, Ć., 2004, Rječnik civilne zaštite, Federalna uprava civilne zaštite
9. Huseinbašić, Ć., 2006, Rukovođenje i upravljanje katastrofama, Sejtarija, Sarajevo
10. Huseinbašić, Ć., 2007, Civilna zaštita u sistemu sigurnosti, Fakultet političkih nauka, Sarajevo
11. Izvještaj o uzrocima nesreće u jami I i II krovni sloj Rudnika „Dobrnja” 1991. godina
12. Jovičić, M. et al, 1987, Sigurnost i tehnička zaštita u rudarstvu, Univerzitetaska knjiga, Tuzla
13. Kantonalna uprava civilne zaštite, Procjena ugroženosti od prirodnih i drugih nesreća područja Tuzlanskog kantona za period od 2010.-2016. godine, Tuzla
14. Lepušina, M. et al, 1990, Priručnik za rad povjerenika civilne zaštite, Sarajevo
15. Lepušina, M., 2010, Komentar Zakona o zaštiti od požara i vatrogastvu, Privredna štampa, Sarajevo
16. Matijašec, R., 1992, Savremeni sustavi civilne odbrane, Otvoreno sveučilište, Zagreb
17. Mišković, I., 1987, Civilna zaštita u SFRJ, Poslovna politika, Beograd
18. Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća („Službeni glasnik BiH“ broj: 50/08)
19. Polić, M., 1990, Civilna zaštita, Privredni vjesnik, Zagreb
20. Pravilnik o tehničkim normativima za podzemnu eksploataciju uglja (Službeni list SFRJ 4/89 i 54/90)

21. Program razvoja zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Federaciji Bosne i Hercegovine za razdoblje 2007-2011.
22. Programi i procjene razvoja zaštite i spašavanja i procjene ugroženosti FBiH, Tuzlanskog i Zeničko-Dobojskog kantona
23. Propisi o tehničkim merama i zaštiti na radu pri rudarskim podzemnim radovima („Službeni list SFRJ“ br. 11/67, 35/67, 60/70 i 9/71)
24. Sobolev, G., 1988, Organizacija vođenja spasilačkih radova u rudnicima, Moskva
25. Stojanović, D., 1988, Zaštita od požara i eksplozija, Sarajevo
26. Stojanović, R. et al, 1978, Civilna zaštita, Vojna štamparija, Split
27. Stojanović, R., 1984, Zaštita i spašavanje ljudi u vanrednim situacijama, VIZ Beograd
28. Tadić, Z., 2010, Zaštita i spašavanje u rudnicima uglja Tuzlanskog kantona, HARFO-GRAF, Tuzla
29. Tadić, Z., 2013, Zaštita i spašavanje u Federaciji Bosne i Hercegovine I dio- Nesreće, zaštita i spašavanje, Printcom, Tuzla
30. Tadić, Z., 2013, Zaštita i spašavanje u Federaciji Bosne i Hercegovine II dio- Organizacija i rukovođenje akcijama zaštite i spašavanja, Printcom, Tuzla
2. Tihčić, A., 2006, Rukovođenje akcijama zaštite i spašavanja u prirodnim i drugim nesrećama, Federalna uprava civilne zaštite, Sarajevo
31. Uljić, H., 1998, Sigurnost i zaštita u rudarstvu, Tuzla
32. Zakon o ministarstvima i drugim tijelima uprave u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“ broj: 05/03 i 42/03)
33. Zakon o rudarstvu („Službene novine Federacije BiH“ broj: 26/10)
34. Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća („Službene novine Federacije BiH“ broj: 39/03, 22/06, 43/10)
35. Zakon o zaštiti i spašavanju u vanrednim situacijama („Službeni glasnik RS“ broj: 121/12)
36. Zakon o zaštiti od požara („Službeni glasnik RS“ broj: 16/95, 16/02, 02/05 i 01/08)
37. Zakon o zaštiti od požara i vatrogastvu („Službene novine Federacije BiH“ broj:54/09)
38. Zbirka propisa iz oblasti zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Federaciji BiH sa komentarom i stručnim objašnjenjem, FUCZ, Sarajevo, 2007
39. Zvonarević, M., 1986, Čovjek i zaštiti i spašavanju, Školska knjiga, Zagreb
40. Zvonarević, M., 1986, Čovjek u zaštiti i spašavanju, Školska knjiga, Zagreb

41. Naučni i stručni članci

42. Beridan, Izet 2011. „Sigurnosne integracije i Bosna i Hercegovina“, u: Bašić, Hazim i Muslić, Fuada (ur.) *Bosna i Hercegovina – 15 godina Dejtonskog mirovnog sporazuma*, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, str. 111-115
43. Beridan, Izet; Smajić, Mirza, Turčalo, Sead 2010. „Politika nacionalne sigurnosti Bosne i Hercegovine“, u: Tatalović, Siniša i Cvrtila, Vlatko (ur) *Regionalna sigurnost i multilateralna saradnja: Republika Hrvatska i Jugoistok Europe*, Zagreb: Politička kultura, str. 67-85

44. <http://fucz.gov.ba/>
45. <http://www.kpktz.ba/>
46. <http://www.kucztk.com.ba/>
47. <http://www.msb.gov.ba/Language.aspx>
48. <http://www.icdo.org/>
49. www.euromedcp.eu

Naziv odsjeka i/ili katedre: Sigurnosne i mirovne studije

Predmet: Zaštita i spašavanje

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Mustafa Ljaljić

Naslov rada: Uloga privrednih subjekata u zaštiti i spašavanju na području Tuzlanskog
kanotna 2010-2016

Vrsta rada: Završni magistarski rad

Broj stranica: 80

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Sarajevo, 17.05.2023. godine

Potpis
